

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ARBEIDSINSPECTIE

EINDVERSLAG

INSPECTIEPROJECT BRANDWEER

Informatie:

**F.J.A. Luyckx, Landelijk Projectsecretaris,
Arbeidsinspectie, regio Noord, Groningen
(050)5225307**

INHOUDSOPGAVE

1. **SAMENVATTING**
 - 1.1 **Doel en opzet van het inspectieproject**
 - 1.2 **Omvang van het inspectieproject**
 - 1.3 **Analyse van de bedrijfstak**
 - 1.4 **Arbo-problematiek**
 - 1.5 **Resultaten**
 - 1.5.1 *Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)*
 - 1.5.2 *Beleidsaspecten*
 - 1.5.3 *Werken op hoogte*
 - 1.5.4 *Onderhoud adembeschermingsapparatuur*
 - 1.6 **Conclusies algemeen**
2. **AANLEIDING EN INLEIDING**
 - 2.1 Aanleiding tot het inspectieproject
 - 2.2 Inleiding
3. **DOEL EN OPZET VAN HET INSPECTIEPROJECT**
 - 3.1 **Doel**
 - 3.2 **Opzet (en voorbereiding)**
 - 3.3 **Omvang van het inspectieproject**
 - 3.4 **Wijze van inspecteren**
 - 3.5 **Uitvoeringsbeleid / handhaving**
4. **ANALYSE / BESCHRIJVING BRANDWEERORGANISATIE**
 - 4.1 **Inleiding**
 - 4.2 **Organisatie van de brandweer in Nederland**
 - 4.2.1 *Leiding van de brandweer*
 - 4.2.2 *Taken van de gemeentelijke brandweer*
5. **INSPECTIERESULTATEN**
 - 5.0 **Inleiding inspectiepunten en resultaten**
 - 5.0.1 *De mate van overtreding*
 - 5.1 **Module arbobeleid**
 - 5.1.1 *Arbo- en verzuimbeleid*
 - 5.1.2 *Voorlichting en onderricht*
 - 5.1.3 *Trainingsprogramma / oefenen*
 - 5.1.4 *Realistisch oefenen*
 - 5.1.5 *Werkoverleg en ondernemingsraad (O.R.)*
 - 5.1.6 *Bedrijfshulpverlening (BHV)*
 - 5.1.7 *Samenwerking tussen meerdere werkgevers*
 - 5.1.8 *Bedrijfsongevallen*
 - 5.1.9 *Psychische belasting*
 - 5.1.10 *Seksuele intimidatie*
 - 5.1.11 *Agressie en geweld*

5.1.12 *Alcohol*

- 5.2 **Module RI&E**
 - 5.2.1 *De RI&E en het plan van aanpak*
 - 5.2.2 *Overtredingen RI&E en plan van aanpak*
 - 5.2.3 *Inschakeling van een arbodienst*
 - 5.2.4 *De aanvalsplannen*
 - 5.2.5 *Protocol betreden gevaarlijke objecten*
 - 5.2.6 *Opkomst bij de uitruk*
 - 5.2.7 *Risico-verlagende middelen*
 - 5.2.7.1 *De warmtebeeldcamera*
 - 5.2.7.2 *De nevelkogel*
 - 5.2.7.3 *De overdrukventilator*
- 5.3 **Module Inrichting arbeidsplaatsen - de kazerne**
 - 5.3.1 *Algemene opmerkingen arbeidsplaatsen*
 - 5.3.2 *Toiletten, was- en douchegelegenheden, kleedruimten*
 - 5.3.2.1 *Toiletten*
 - 5.3.2.2 *Was- en douchegelegenheid*
 - 5.3.2.3 *Kleedruimten*
 - 5.3.3 *De werkplaats*
 - 5.3.4 *Kantoor*
 - 5.3.5 *Klimaat*
 - 5.3.6 *Deuren en hekken*
- 5.4 **Module werken met gevaarlijke stoffen**
 - 5.4.1 *Voorkomen van blootstelling*
 - 5.4.2 *Voorkomen ongewilde gebeurtenissen*
 - 5.4.3 *Analyse van de monitor*
- 5.5 **Module fysieke belasting**
 - 5.5.1 *Fysieke belasting algemeen*
 - 5.5.2 *De Rautec-greep*
 - 5.5.3 *Conditie*
- 5.6 **Module geluid**
 - 5.6.1 *De pompbediener*
 - 5.6.2 *De gehoorbeschermingsmiddelen*
- 5.7 **Module werken op hoogten - voertuigen**
 - 5.7.1 *Valgevaar algemeen*
 - 5.7.2 *Hoogwerker en ladderwagen*
 - 5.7.3 *Andere voertuigen*
 - 5.7.4 *Haakarmvoertuig*
- 5.8 **Module Persoonlijke beschermingsmiddelen**
 - 5.8.1 *Testen en onderhoud adembeschermingsapparatuur*
 - 5.8.2 *Werken onder overdruk*
- 5.9 **Module werk- en rusttijden**
 - 5.9.1 *Werk- en rusttijden algemeen*
 - 5.9.2 *Werk- en rusttijden - specifiek brandweer*

6. CONCLUSIES

6.1 **Conclusie in relatie met de doelstelling**

6.1.1 *Conclusies m.b.t. de controle op naleving wet- en regelgeving*

6.1.2 *Conclusies m.b.t. het zicht krijgen op de betrokkenheid van*

6.1.3 *Conclusies m.b.t. protocolontwikkeling*

6.1.3.1 *Realistisch oefenen*

6.1.3.2 *Innovatieve middelen*

6.1.3.3 *Werken op hoogte*

6.1.3.4 *Onderhoud adembescherming*

6.1.3.5 *Bouw en inrichting voertuigen*

6.1.3.6 *Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)*

6.1.3.7 *Overig*

6.1.4 *Conclusie m.b.t. het zicht krijgen op de stand van zaken van*

6.2 **Conclusie in relatie met de projectresultaten**

6.3 **Conclusie in relatie tot de politieke signaalwaarde**

7. FOLLOW-UP

BIJLAGEN

1. Inspectielijst
2. Monitorlijsten
3. Cijfermatige onderbouwing geconstateerde tekortkomingen
4. Totaaloverzicht resultaten monitorlijsten
5. Bronvermelding
6. Verzendlijst
7. Netwerkcontacten

1. SAMENVATTING

1.1 Doel en opzet van het inspectieproject

De Arbeidsinspectie heeft in het kader van de landelijke bedrijfstakstrategie Openbaar Bestuur het inspectieproject Brandweer uitgevoerd. De Arbeidsinspectie is belast met het toezicht op de naleving van een aantal wetten waaronder de Arbeidsomstandighedenwet, de Arbeidstijdenwet en de Wet gevaarlijke Werktuigen.

De inspecties bij de brandweer waren gericht op een aantal, voor deze branche, belangrijke aspecten van de arbeidsomstandigheden. Hierbij lag het accent op de arbeidsomstandigheden in de repressieve dienst, ook wel de ‘warme tak’ van de organisatie genoemd. Met de repressieve dienst worden de eenheden bedoeld die uitrukken naar een brand, ongeval of een ander incident.

Het primaire doel van de inspecties was:

handhaving van de wettelijke minimumnormen op de, in de inspectielijst geformuleerde, inspectiepunten.

Daarnaast beoogde het project:

- Zicht te krijgen op de stand van zaken met betrekking tot de arbeidsomstandigheden in zijn algemeenheid bij de brandweer.
- Zicht te krijgen op de betrokkenheid van de gemeenten met betrekking tot de arbozorg voor de brandweer.
- Het brandweerveld te stimuleren bij het ontwikkelen van standaard scenario's voor repressieve taken.

1.2 Omvang van het inspectieproject

De inspecties zijn in maart 1999 gestart en zijn doorgelopen tot juni 2000. Het betrof hier de eerste inspectiebezoeken in deze bedrijfstak. De controlebezoeken vinden in een later stadium plaats. De inspecties hebben plaatsgevonden bij gemeentelijke brandweerkorpsen en bij enkele regionale brandweerorganisaties. Van de 159 geplande brandweerkorpsen zijn er 118 bezocht.

Er zijn geen inspecties bij bedrijven met een bedrijfsbrandweer uitgevoerd omdat deze niet direct onder de doelgroep vallen van dit inspectieproject.

1.3 Analyse van de bedrijfstak

Vastgesteld kan worden dat de brandweerorganisatie een bijzondere is, niet te vergelijken met andere bedrijven. In hoofdstuk 4 wordt een omschrijving geven van de branche. Er wordt in aangegeven hoe de korpsen in Nederland zijn opgebouwd en hoe de verantwoordelijkheid is geregeld.

1.4 Arbo-problematiek

Tijdens de voorbereiding op de daadwerkelijke inspecties werd duidelijk dat er voor een aantal werkmethodes nog geen duidelijke normering aanwezig was om op te handhaven. Op grond van die ervaring is in een vroeg stadium in het inspectieproject contact gelegd met een aantal deskundigen uit het brandweerveld. Deze deskundigen hebben samen een werkgroep gevormd. De Arbeidsinspectie heeft met deze werkgroep een overzicht van knelpunten

opgesteld. De werkgroep heeft de taak op zich genomen om met oplossingen voor de knelpunten te komen.

1.5 Resultaten

In hoofdstuk 5 worden de inspectieresultaten behandeld. Omwille van de helderheid zijn de inspectiepunten in dit eindverslag ondergebracht in een aantal modules.

In het onderstaand overzicht is voor iedere module kort samengevat wat de bevindingen zijn.

A. Module arbobeleid

Op dit moment ontbreekt het bij verschillende korpsen aan een gestructureerd arbobeleid. In veel gevallen is het **arbo- en verzuimbeleid** wel aanwezig maar krijgt het bij de brandweer nog niet voldoende aandacht. Op onderdelen is het beleid nog niet uitgewerkt of structureel verankerd binnen de organisatie. Andere onderwerpen die in deze module worden belicht zijn **voorlichting en onderricht, trainingsprogramma's, het (realistisch) oefenen en werk-overleg**. Over al deze onderwerpen zijn tekortkomingen geconstateerd.

De brandweer krijgt in toenemende mate te maken met **agressie en geweld** van burgers tijdens de repressieve werkzaamheden. Ten aanzien van **seksuele intimidatie** zal de brandweer meer aandacht dienen te besteden aan het beleid hiervan om toetreding van meer vrouwen bij het korps te bewerkstelligen. Daarnaast dient meer aandacht besteed te worden aan de bouwkundige aspecten van de kazerne. De **bedrijfshulpverlening** (BHV) bij de brandweer was in een aantal gevallen niet verwezenlijkt. Het betrof zowel het gebrek aan procedures en afspraken als bouwkundige aspecten van de kazerne.

B. Module RI&E

In deze module wordt specifiek ingegaan op de tekortkomingen en knelpunten die betrekking hebben op de **risico-inventarisatie en -evaluatie** (RI&E) en het bijbehorend **plan van aanpak**.

Er zijn veel tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot de RI&E, met name omtrent de specifieke methodiek (ISAB) die voor het opstellen ervan bij de brandweer is ontwikkeld. RI&E's waren in veel gevallen wel aanwezig maar voldeden niet aan de wettelijke voorschriften.

Ook aan de zogenaamde **aanvalsplannen** is in deze module aandacht besteed. Aanvalsplannen ontbraken vaak of waren niet actueel waardoor de brandweer onvoldoende op specifieke risico's in het verzorgingsgebied van een korps is voorbereid. Naast deze beide onderwerpen zijn de tekortkomingen en de risico's met betrekking tot de volgende onderwerpen beschreven; het **betreden van gevaarlijke objecten** dat bij bijna de helft van de korpsen niet in een protocol is vastgelegd. Tenslotte bestaan vele vormen van de **opkomst bij een uitruk** waarbij het personeel (vooral bij de vrijwillige brandweer) onnodig risico's neemt door de toepassing van een verkeerde methodiek bij de uitruk.

C. Module Inrichting arbeidsplaatsen - de kazerne

De meeste overtredingen hadden betrekking op de inrichtingseisen van **douches, kleedruimten en toiletten** en er werden tekortkomingen geconstateerd over de algemene onderwerpen met betrekking tot de inrichting van de overige arbeidsplaatsen (kantoren, werkplaatsen e.d.). In totaal betrof het hier 18% van alle geconstateerde tekortkomingen.

D. Module werken met gevaarlijke stoffen

In deze module worden de tekortkomingen beschreven van de blootstelling aan en de ongewilde gebeurtenissen met gevaarlijke stoffen. Het aantal overtredingen op dit gebied, ten opzichte van het totaal (bijna 8%), heeft betrekking op de situaties in de kazerne maar ook tijdens de repressie.

Tijdens een inzet kunnen de brandweerlieden voor onverwachte situaties komen waar zij zich terdege op moeten voorbereiden. Gedacht kan worden aan het vrijkomen van asbest bij een brand.

E. Module fysieke belasting

De overtredingen hebben voor het merendeel betrekking op het **hanteren van zware lasten**, zoals de materialen uit een brandweervoertuig. Hierbij wordt de grens van 25 kg. geregeld overschreden. Daarnaast is geconstateerd dat de **lichamelijke conditie** van het brandweerpersoneel niet altijd optimaal is.

F. Module Geluid

Geluidsproblematiek doet zich met name voor bij de **bediener** van de pompen. Om de geluidsoverlast te beperken zullen de pompen in de komende jaren worden vervangen door fluisterpompen. De geluidsniveaus moeten op grond van de RI&E gemeten worden en eventuele passende beschermende maatregelen (bijvoorbeeld head-sets) genomen te worden om blootstelling aan gevaarlijke niveaus te voorkomen.

G. Module werken op hoogte - voertuigen

Tekortkomingen met betrekking tot werken op hoogten en de voertuigen spitsten zich toe op **valgevaar (van daken of voertuigen)** en het **veilig werken met de ladderwagen of hoogwerker**. In de oplossingsfeer is aandacht besteed aan de toepassing van het **arboladderpakket** op de tankautospuiter waardoor het betreden van het dak tot het verleden behoort en ook de fysieke belasting sterk vermindert. Er wordt door de brandweer onvoldoende stil gestaan bij de vraag of het werken op hoogte wel nodig is en of er alternatieven mogelijk zijn.

H. Module persoonlijke beschermingsmiddelen

Met betrekking tot de persoonlijke beschermingsmiddelen vallen de overtredingen over het algemeen wel mee. De problematiek spitst zich toe op het testen en onderhoud van één bepaald beschermingsmiddel, **de apparatuur voor adembescherming**. Het ontbrak daarbij aan registratie van het onderhoud en de frequentie van het onderhoud was in een aantal gevallen onvoldoende. De deskundigheid van een aantal betrokkenen bij het onderhoud was niet optimaal. Er is achterstand in bijscholing geconstateerd.

I. Module werk- en rusttijden

Er zijn 59 overtredingen (5% van het totaal aantal geconstateerde overtredingen) geconstateerd met betrekking tot de overtreding van de Arbeidstijdenwet en -besluit. Het betreft dan met name de **deugdelijke registratie van de werk- en rusttijden** en de toepassing van de wettelijke bepalingen met betrekking tot de **maximale werktijd** per dag, per week en per periode van 13 weken.

1.6 Conclusies

Bij de brandweer is nog onvoldoende kennis en ervaring om een arbozorgsysteem (arbobeleid) op te zetten en te onderhouden. De ondersteuning op dit vlak vanuit het gemeentelijk apparaat ontbreekt in de meeste gevallen. Eigenlijk zou in dat opzicht de gemeente faciliterend voor het brandweerkorps moeten optreden ten behoeve van het gemeentelijk brandweerkorps dat een eigen arbozorgsysteem gaat opzetten. Veel aspecten van de arbozorg zijn verankerd in een aantal beleidsdocumenten. De brandweer zou van het gemeentelijk beleid gebruik kunnen maken en dat kunnen implementeren in haar organisatie. Het is op zich vreemd dat er bij veel gemeenten kennelijk nog geen integraal arbobeleid wordt gevoerd.

Voor de meer specifieke onderwerpen bleken veel arbodiensten ook niet de expertise te hebben om de ondersteuning te bewerkstelligen.

Daar waar er sprake is van een korps dat voor een groot deel bestaat uit beroepsmedewerkers kan men nog in redelijke mate invulling geven aan de wet- en regelgeving. Op de afdeling preventie is echter bij het merendeel van de korpsen een gebrek aan personeel geconstateerd om alle taken naar behoren te kunnen uitvoeren. Gevolg hiervan is dat de risico's in het verzorgingsgebied niet of onvoldoende actueel kunnen worden gehouden. Betreft het een korps dat geheel uit vrijwilligers bestaat dan zijn de problemen groter. De commandant moet de taken van de brandweer naast zijn hoofdbetrekking uitvoeren.

De brandweer is tijdens het inspectieproject actief begonnen met het oplossen van de aangetroffen overtredingen. Concrete tekortkomingen (bijvoorbeeld het aanpassen van een beeldschermwerkplek of het aanbrengen van een leuning aan een trap) kunnen daarbij sneller opgelost worden dan de meer beleidsmatige onderwerpen (het opstellen of aanpassen van een RI&E), daarvoor zijn ook langere handhavingstermijnen afgesproken.

De Arbeidsinspectie is van mening dat er meer aandacht aan structurele arbozorg besteed dient te worden. Met het brandweerveld wordt over dit punt geregeld gesproken.

De Arbeidsinspectie heeft in overleg met de werkgroep afspraken gemaakt om te komen met richtlijnen voor onder andere het werken op hoogte en het onderhoud van adembescherming. Een aantal korpsen heeft een achterstand op het gebied van de preventietaken. Een uitbreiding in personele zin zou hier een oplossing kunnen zijn.

Het realistisch oefenen dient, in daarvoor geschikte oefencentra, uitgebreid te worden. Het realistische oefenen buiten (bijvoorbeeld in oude fabrieken/gebouwen) wordt steeds problematischer door bijvoorbeeld de strengere milieuwetgeving. Op dit moment zijn er onvoldoende centra om de vaardigheden op peil te houden.

Gezien de resultaten zoals in dit eindverslag zijn verwoord, zou na een periode van ongeveer 5 jaar opnieuw een inspectieproject (eventueel op onderdelen) bij de brandweer uitgevoerd kunnen worden om de voortgang in het proces met betrekking tot de arbeidsomstandigheden te controleren. Daarbij zou het tot de mogelijkheden behoren de bedrijfsbrandweer in Nederland eveneens te inspecteren.

2. AANLEIDING EN INLEIDING

2.1 AANLEIDING TOT HET INSPECTIEPROJECT BRANDWEER

De Arbeidsinspectie voert periodiek een aantal landelijke inspectieprojecten uit. De inspecties vinden plaats op grond van de toezichthoudende taak die de Arbeidsinspectie namens het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitvoert. De Arbeidsinspectie maakt voor de indeling van bedrijven gebruik van een bedrijfstakindeling. Op grond van een aantal eigenschappen worden de verschillende bedrijven ondergebracht in een bedrijfstak. De brandweer maakt deel uit van de bedrijfstak Openbaar Bestuur.

2.2 INLEIDING

Brandweerpersoneel staat vanwege de aard van de werkzaamheden aan grotere risico's bloot dan de gemiddelde werknemer. Het gaat hierbij zowel om brandbestrijding als technische hulpverlening. Als het op redden van burgers aankomt, kan dat risico zelfs bijzonder groot zijn. Dit is specifiek voor het vak. Brandweermensen moeten door hun opleiding, oefening en ervaringen in staat zijn de veiligheidsrisico's van hun optreden te onderkennen en waar mogelijk te beheersen.

Niemand is er bij gebaat als de brandweer onnodige of onverantwoord grote risico's neemt. Bijvoorbeeld door het binnentreden of het blijven blussen in een brandend gebouw waarin geen slachtoffers (meer) aanwezig zijn, terwijl dit voorzienbaar grote gevaren met zich meebrengt voor de veiligheid van de manschappen. Het "redden" van een kassa uit een hevig brandend winkelpand - om maar eens wat te noemen - is geen mensenleven waard.¹

Het is van groot belang dat het brandweerpersoneel zich voortdurend bewust blijft van de potentiële gevaren waarmee het in aanraking komt of kan komen. Het is dan ook essentieel dat de brandweer bezig blijft met het in beeld brengen van de risico's, zowel vooraf als tijdens het uitvoeren van de repressieve taken.

Deze risico's zijn in principe van toepassing voor de gehele beroepsgroep. De directie Brandweer en Rampenbestrijding van het Ministerie van BZK, het college van Commandanten van Regionale Brandweren (CCRB) en het Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding (Nibra) hebben hiervoor het project *Veiligheid bij brandweeroptreden* opgezet.

Veiligheidsrisico's voor brandweerpersoneel kunnen voortkomen uit het object waarvan wordt opgetreden en/of de directe omgeving daarvan, respectievelijk uit het *brandweeroptreden* in dat object of die omgeving.²

Voor de Arbeidsinspectie is het landelijk inspectieproject Brandweer een eerste inspectie bij de brandweer waar alle regio's van de Arbeidsinspectie aan deelnemen.

Inspecteren bij de brandweer is niet hetzelfde als het inspecteren van bijvoorbeeld een (bouw)bedrijf. Ten eerste zijn de problemen in de bouw in grote lijnen reeds jaren bekend en worden daar sinds jaren inspecties uitgevoerd. Dit omdat daar de wetgeving op het gebied van de veiligheid al jaren van toepassing is. Bij de brandweer is nog niet eerder, door de Arbeidsinspectie, op een systematische manier naar de organisatie van de zorg voor arbeidsomstandigheden gekeken. Het is bij de brandweer niet goed mogelijk te inspecteren tijdens de repressieve taken zoals brand blussen, hulpverlening, duiken of rampenbestrijding.

¹ "De risico's van het vak" BZK 1999.

² "De risico's van het vak" BZK 1999.

Het is op die momenten niet mogelijk een gesprek te voeren of medewerkers aan te spreken op hun werkwijze. Wel is het voor de Arbeidsinspectie ter oriëntatie mogelijk geweest de brandweer te vergezellen bij een uitruk en zodoende een reëel beeld te krijgen van de werkwijze. De informatie die tijdens die momenten opgedaan werd bleek later goed van pas te komen bij de gesprekken met zowel de commandant als met de medewerker op een lager niveau.

Brandweerwerk is teamwerk, men moet op elkaar kunnen rekenen. Het oefenen en het volgen van de afgesproken procedures tijdens een inzet zijn van groot belang. Door het falen van de ene collega kan een andere in grote problemen komen. De situatie kan dan escaleren en uit de hand lopen.

Ook de conditie van het personeel en het juiste gebruik van de arbeidsmiddelen zijn van belang voor een succesvol verloop van een inzet.

In de voorbereiding van het inspectieproject zijn gesprekken gevoerd met de Inspectie Brandweezorg en Rampenbestrijding (IBR) van het Ministerie van BZK. Met hen is afgesproken dat zij als contactpersoon tussen de Arbeidsinspectie en het brandweerveld zou optreden. Ook hebben er verkennende gesprekken met enkele commandanten van zowel regionale als van gemeentelijke brandweerkorpsen plaatsgevonden.

De taken van de brandweer zijn de afgelopen decennia (vanaf de zeventiger jaren) sterk uitgebreid en veel complexer geworden. Korpsen die geheel uit vrijwilligers bestaan krijgen steeds meer moeite alle taken naar behoren uit te voeren. Met name op de vrijwillig commandanten als eerst-verantwoordelijke is de druk sterk toegenomen. De toename is veroorzaakt door rampenbestrijding, intensivering van pro-actie en preventie, intensievere bedrijfsvoering en dergelijke.

Tijdens de inspecties is gekeken naar de wijze waarop de zorg voor de arbeidsomstandigheden is ingevuld. Aan de hand van een aantal inspectiepunten is gecontroleerd of de brandweer aan de wettelijke bepalingen van de Arbeidsomstandighedenwet en de Arbeidstijdenwet voldoet.

De inspectie bestond in feite uit twee onderdelen:

- a. het steekproefsgewijs uitvoeren van concrete werkplekinspecties (kazerne, voertuigen, materieel en dergelijke) en
- b. het inspecteren op het arbozorgsysteem (beleidsaspecten).

Er is een duidelijke samenhang tussen beide delen. Via de werkplekinspecties is na te gaan in hoeverre er binnen de organisatie sprake is van een goed functionerend arbo-zorgsysteem.

Er bestaat een sterk verband tussen de zorg voor kwaliteit en de veiligheidszorg bij de brandweer. De zorg voor een kwalitatief goed optreden en daarbij de zorg de veiligheid van het personeel zo optimaal te houden is nauw met elkaar verweven. De zorg voor kwaliteit en veiligheidszorg dienen dan ook verankerd te zijn in beleidsdocumenten zoals een RI&E en specifieke protocollen.

De Arbeidsinspectie controleert, waarbij gekeken wordt of de veiligheid, gezondheid en welzijn bij de arbeid van de werknemers niet in het geding komt. Daarnaast wordt geïnspecteerd of deze zorg voor de arbeidsomstandigheden ook daadwerkelijk verankerd is binnen de organisatie. Gezien de bijzondere situaties die zich bij het brandweerwerk voordoen

(zoals het bewust betreden van risicovolle locaties) wordt de Arbeidsinspectie geconfronteerd met een aantal typische brandweertypes waar de huidige wet- en regelgeving in sommige gevallen geen pasklare oplossingen voor heeft. Vandaar dat de koepelorganisaties zijn benaderd om voor deze items richtlijnen en normen te ontwikkelen die voor het brandweerveld praktisch bruikbaar zijn en de Arbeidsinspectie een instrument bieden om te kunnen handhaven.

Als bijzonder zinvol kan de, tijdens het inspectieproject, opgezette werkgroep van vertegenwoordigers uit het brandweerveld, de VNG en de Directie Brandweer en Rampenbestrijding van het ministerie van BZK genoemd worden. Mede door hun inzet is er voortgang gekomen in de aanpak van een aantal knelpunten die tijdens het inspectieproject aan de orde kwamen.

Deze werkgroep is tot stand gekomen doordat er in het begin van het inspectieproject een aantal overtredingen werden geconstateerd. Deze overtredingen lieten zich niet volgens bestaande regelgeving opheffen. Het betrof een aantal voor de brandweer specifieke punten zoals werken op hoogte tijdens een inzet en het onderhoud van adembescherming. Door de werkgroep is lopende het inspectieproject gewerkt aan voorstellen om de gesignaleerde knelpunten te bespreken met de brandweerkorpsen. Uiteindelijk kwam de werkgroep met (concept)richtlijnen om de knelpunten op te heffen. De samenstelling van deze werkgroep is in bijlage 7 weergegeven.

Deze richtlijnen zijn in een congres bij het Nibra op 22 juni 2000 besproken met een groot aantal betrokkenen uit de verschillende brandweerkorpsen. Het resultaat van die bijeenkomst leidde tot acceptatie van de voorgestelde richtlijnen bij de meeste aanwezigen. De richtlijnen worden momenteel uitgewerkt in definitieve modellen en deze zullen aan de Arbeidsinspectie worden voorgelegd ter toetsing. Na accordering door de Arbeidsinspectie zullen de richtlijnen aan het brandweerveld worden aangeboden als vastgestelde richtlijn.

Op grond van deze richtlijnen zal door de Arbeidsinspectie in voorkomende gevallen handhavend worden opgetreden. Wel zijn er afspraken gemaakt over de invoeringstermijn.

De samenwerking tussen de IBR en de Arbeidsinspectie is van bijzonder grote waarde gebleken. Er heeft geregeld overleg plaatsgevonden over praktische zaken zoals protocollen, oefenschema's, risico-inventarisatie en -evaluatie. Ook tijdens de inspectiebezoeken bleek de brandweer zich open op te stellen en coöperatief mee te werken.

3. DOEL EN OPZET VAN HET INSPECTIEPROJECT

3.1 Doel

De doelstelling van het inspectieproject bevat de volgende onderdelen:

1. **Controle op de naleving** van de Arbeidsomstandighedenwet, de Arbeidstijdenwet en de Wet Gevaarlijke Werktuigen. Handhaving op geconstateerde overtredingen volgens het handhavingsbeleid van de Arbeidsinspectie.
2. Zicht te krijgen op de betrokkenheid van de gemeenten met betrekking tot de uitvoering van **systematische arbozorg** bij de brandweer.
3. Door het overleg met brandweerveld de mogelijkheden van **protocol-ontwikkeling** (standaard scenario's) bij de brandweer voor de repressieve taken te stimuleren.
4. Zicht krijgen op **de stand van zaken** met betrekking tot de arbeidsomstandigheden in zijn algemeenheid bij de brandweer.

3.2 Opzet (en voorbereiding)

Het inspectieproject 'Brandweer' is opgezet als een landelijk inspectieproject. In het ontwerp van het inspectieproject is rekening gehouden met de specifieke eigenschappen van de brandweer. Dit wil zeggen dat er speciale aandacht was voor de mogelijke risico's die brandweermensen lopen bij de uitvoering van brandbestrijding of hulpverlening.

In het begin van 1999 heeft er één pilot-inspectie plaatsgevonden bij een middelgroot brandweerkorps. Deze pilot-inspectie stelde de inspecteurs, die zich bezig hielden met de voorbereiding van het inspectieproject, in de gelegenheid zich op de hoogte te stellen van specifieke arbeidsmiddelen en werkmethodeken en de inspectiepunten daarop aan te passen. Tevens is een bezoek gebracht aan een groot brandweerkorps om het meest gangbare materieel te bekijken. Voor de meeste inspecteurs was de brandweer een geheel nieuw terrein dat geïnspecteerd diende te worden.

Door een aantal inspecteurs is van de gelegenheid gebruik gemaakt om, in overleg met de commandant van een korps, na oproep aanwezig te zijn bij een ernstig ongeval of een brand van redelijke omvang. Hierdoor werd de kennis en het inzicht van de inspecteur in de werkwijze van de brandweer in de praktijk aanzienlijk vergroot.

3.3 Omvang van het inspectieproject

Het aantal te bezoeken korpsen diende een zodanige omvang te hebben dat er sprake zou zijn van een representatieve steekproef ten opzichte van alle korpsen in Nederland. Daarom is eveneens gekeken naar de grootte van de diverse korpsen. Zo is een selectie ontstaan van grote en kleine korpsen aangevuld door enkele regionale brandweer-korpsen. De globale verhouding tussen grote en kleine korpsen was vooraf vastgesteld op respectievelijk 1/3 en 2/3.

De inspecties hebben uitsluitend plaatsgevonden bij gemeentelijke brandweerkorpsen.

3.4 Wijze van inspecteren

Tijdens de inspectie is gebruik gemaakt van een algemene inspectielijst met een beperkt aantal inspectiepunten. Deze lijst met inspectiepunten is onder andere, mede op grond van het overleg met het netwerk brandweer en de specialistische inbreng van medewerkers van de Arbeidsinspectie, opgesteld.

Tevens zijn er twee vragenlijsten gebruikt, een lijst voor de commandant van het korps en een lijst met vragen voor een medewerker uit de organisatie (brandweerman/vrouw). De lijsten zijn als bijlage 2 aan het verslag toegevoegd. Het was voor de inspecteur verplicht deze lijsten met vragen met de betreffende personen door te nemen en in te vullen. De resultaten van deze monitorlijsten zijn aan de uitkomsten van het inspectieproject toegevoegd (bijlage 4).

3.5 Uitvoeringsbeleid / handhaving

In dit project was het gangbare handhavingsbeleid van toepassing. Wel is sinds 1 november 1999 de nieuwe Arbeidsomstandighedenwet van toepassing en het daarbij behorende nieuwe handhavingsinstrument, de bestuurlijke boete. De inspecteur kan nu bij de controle en constatering van een beboetbaar feit een boeterapport opstellen. Een en ander houdt in dat de werkgever slechts eenmaal een waarschuwing krijgt. Blijkt bij controle dat de tekortkoming niet is opgelost dan wordt er een boeterapport opgemaakt.

Bij de meeste van de geïnspecteerde korpsen zijn overtredingen vastgesteld. De Arbeidsinspectie heeft daarvoor waarschuwingen gegeven. De controle van deze waarschuwingen zal, in verband met de soms lange handhavingstermijn, in de loop van dit jaar plaatsvinden

4. ANALYSE / BESCHRIJVING BRANDWEERORGANISATIE

4.1 Inleiding

De omvang en de aard van de brandweerorganisatie en haar taak zijn breed.

De taak van de brandweer en de uitvoering daarvan is gebaseerd op een aantal wetten en verordeningen, onder andere de Brandweerwet, het Besluit Brandweerpersoneel, de Wet Rampen en zware ongevallen, Organisatie en Beheersverordening, Verordening regionale brandweer, Bouwbesluit, Bouw- en brandbeveiligingsverordeningen, Arbeidsomstandighedenwet, milieuwetten, Wet gevaarlijke stoffen, etc.

De brandweer is een bedrijfstak waarin veel mensen werkzaam zijn. Als er naar het aantal uren gekeken wordt dat de werknemers (vrijwilligers) daadwerkelijk het vak uitoefenen dan is dat relatief weinig ten opzichte van een werknemer die een gedurende een arbeidzaam leven, 8 uur per dag, 40 uur per week werkt. Toch staan de brandweermensen juist in die beperkte tijdsduur aan grote gevaren bloot. Het is dan ook van groot belang om de gevaren waaraan een brandweerman³ blootgesteld kan worden zoveel mogelijk te beperken.

De Arbeidsomstandighedenwet geeft in artikel 5 aan dat de werkgever bij het voeren van het arbeidsomstandighedenbeleid in een inventarisatie en evaluatie schriftelijk vastlegt welke risico's de arbeid voor de werknemers met zich meebrengt. Deze inventarisatie en evaluatie bevat tevens een beschrijving van de gevaren en de risicobeperkende maatregelen en de risico's voor bijzondere categorieën van werknemers. De werkgever is tevens verplicht om als onderdeel van de risico-inventarisatie en -evaluatie een registratie bij te houden van arbeidsongevallen die voor de werknemers hebben geleid tot een ziekteverzuim. Ook dient er een plan van aanpak opgesteld te worden waarin is aangegeven welke maatregelen genomen zullen worden om de bedoelde risico's te beperken.

De bovengenoemde verplichtingen hebben alle tot doel de gevaren die er mogelijk zijn op te sporen en daar zo goed als mogelijk maatregelen voor te treffen. Dit alles om de werkzaamheden met een zo klein mogelijk risico voor de veiligheid en de gezondheid te kunnen verrichten.

4.2 Organisatie van de Brandweer in Nederland

De brandweer heeft in Nederland ongeveer 500 brandweerkorpsen. Dit aantal is mede afhankelijk van het aantal gemeenten en neemt gestadig af door de gemeentelijke herindelingen. Bij de korpsen werken in totaal ongeveer 26.000 mannen en vrouwen. De samenstelling van de korpsen bestaat uit beroepskrachten en vrijwilligers. Ongeveer 80% van het brandweerpersoneel is vrijwilliger. De beroepskrachten zijn in dienst van de gemeente. De vrijwilligers hebben eveneens een aanstelling in gemeentelijke dienst met een eigen rechtspositieregeling.

³ Daar waar van brandweerman gesproken wordt kan ook brandweervrouw gelezen worden.

Er zijn drie modellen mogelijk:

- 1) korpsen met alleen beroepskrachten,
- 2) korpsen met alleen vrijwilligers,
- 3) gemengde korpsen, beroeps en vrijwilligers.

Er is groot verschil in de omvang en organisatie van de korpsen. Er zijn in de grote steden vaak meerdere werklocaties. De kleinere korpsen op het platteland kunnen eventueel ondersteund worden door eenheden en/of deskundigen van korpsen uit de buurgemeenten of de regionale brandweer. Het bijzondere is dat de noodzakelijke deskundigheid van een korps niet samenhangt met de grootte van het korps. Risico's zijn overal aanwezig zowel in een groot industriegebied als langs een spoorlijn. De opleiding en bijscholing van brandweermensen is dan ook bijzonder belangrijk.

Bij de brandweer kent men twee kanten/onderdelen die worden aangeduid als de “koude organisatie en de warme organisatie”. De “koude organisatie” bevat de diensten als preventie, kantoren, centrale meldkamers, opleidingscentra etc.

De “warme organisatie” heeft betrekking op de brandbestrijding, hulpverlening, het duiken en de rampenbestrijding. De “warme organisatie” wordt ook wel operationele organisatie genoemd.

4.2.1 Organisatie van de brandweer

a. Verantwoordelijkheid commandant.

De commandant is belast met de algemene leiding van aan de gemeentelijke brandweer opgedragen taken.

Op zijn beurt is de commandant voor de algemene dagelijkse gang van zaken verantwoording verschuldigd aan het College van Burgemeester en Wethouders. Voor het operationeel optreden (repressie) is de commandant verantwoording verschuldigd aan de burgemeester die belast is met het opperbevel (artikel 222 van de Gemeentewet c.q. artikel 11 van de Wet Rampen en zware ongevallen).

b. Organisatie en beheer.

De brandweer is binnen het gemeentelijk apparaat een zelfstandige organisatorische eenheid met een eigen taakstelling. Hiervoor wordt een eigen Organisatie- en Beheersverordening c.q. Verordening Brandveiligheid en Hulpverlening door de gemeenteraad vastgesteld.

Van belang is dat de gemeentelijke brandweer een goed functionerende organisatie is die doelmatigheid bevordert bij de uitoefening van haar wettelijk opgedragen taken.

c. Gemeentelijke brandweer en gemeentelijk apparaat

Iets minder dan de helft van de brandweerkorpsen in Nederland bestaat volledig uit vrijwillig personeel. Iets meer dan 1% van de korpsen bestaat volledig uit beroepspersoneel. De overige korpsen hebben zowel vrijwillige als beroepskrachten in dienst. De vrijwilligers voeren vrijwel uitsluitend repressieve taken uit.

De commandant kan voor onderdelen van de bedrijfsvoering veelal gebruik maken van andere disciplines die binnen het gemeentelijk apparaat aanwezig zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van juridische, personele en rechtspositionele aangelegenheden.

d. Regionale Brandweer.

In Nederland zijn er 37 regionale brandweerorganisaties. Een regionale brandweer is een gemeenschappelijke regeling van gemeenten. De regionale brandweren zijn rechtspersoonlijkheid bezittende openbare lichamen. Soms maakt de regionale brandweer deel uit van een gemeenschappelijke regionale of gewestelijke regeling, waarin, behalve de brandweer, ook nog andere zaken geregeld zijn (bijvoorbeeld de GGD). Voor de brandweer (en uiteraard de overige zaken) is er dan een bestuurlijke adviescommissie.

Door diverse ontwikkelingen van de laatste jaren wordt steeds meer, gestimuleerd vanuit overheidszijde, een beroep gedaan op regionale samenwerking en is het streven deze nader uit te diepen en minder vrijblijvend te maken. Het uiteindelijke doel is een kwaliteitsverbetering tot stand te brengen van de brandweerorganisatie als geheel.

Binnen het brandweerproject "Project versterking brandweer" (PVB) zal de verhouding gemeente - regio nader geïntensiveerd worden. Wellicht zullen hieruit in de toekomst wat verschuivingen van bevoegdheden voortvloeien.

De commandant van een regionale brandweer heeft geen gezag over de gemeentelijke brandweerkorpsen. Die korpsen hebben een eigen commandant en vallen onder de gemeentebesturen. De regionaal commandant moet gezien worden als een coördinator in de betreffende regio. De regionaal commandant beschikt over een aantal beroepskrachten waaronder een opleidingsfunctionaris, een technische staf, etc. Ook de alarmcentrales van de brandweer vallen onder de regionale brandweer.

4.2.2 Taken van de gemeentelijke brandweer:

1. Pro-actieve en preventieve taken:

Brandveiligheidsadvies ten aanzien van bestemmingsplannen/bouwplannen, gebruiksvergunningen, milieuvergunningen, controles van bedrijven en instellingen en voorlichting aan burgers en bedrijven

2. Preparatieve taken:

operationele plannen

opleiding, training / oefening

3. Repressieve taken:

Bestrijden van brand

Hulp bij (verkeers)ongevallen

Bestrijden van rampen en zware ongevallen

Duikwerkzaamheden

Speciale dienstverlening (koe uit de sloot, patiënt uit huis, schoonspuiten wegdek na lekkage of andere verontreiniging.)

4. Nazorg:

Na brand zekerstellen van het object

Opvang personeel ter voorkoming van psycho-trauma .

5. INSPECTIEPUNTEN EN RESULTATEN

5.0 Inleiding inspectiepunten

Het inspectieproject Brandweer heeft een bijzonder karakter. Het betreft hier een bedrijfstak waarin het merendeel van het personeel als het ware bewust de gevaren opzoekt, met name de repressieve dienst. Het grootste deel van het personeel is vrijwilliger die naast hun hoofdbetrekking werkzaamheden bij de brandweer vervullen.

Gezien de grote risico's waaraan de medewerkers van de brandweer blootgesteld kunnen worden is het kwaliteitsaspect van groot belang. Op de momenten dat de brandweer haar taak moet uitvoeren dient alles in optimale staat te zijn. Dit geldt voor materieel, planning, protocollen, training en conditie.

De training dient, om bij daadwerkelijk repressief optreden, de aanwezige risico's op de juiste wijze te kunnen inschatten.

Een vaardigheid voor bepaalde werkzaamheden wordt verkregen en op peil gehouden door die werkzaamheden regelmatig volgens de voorgeschreven procedures uit te voeren. Bij veel beroepen bestaan de werkzaamheden uit dagelijks terugkerende handelingen. Hierdoor zal er nauwelijks behoefte zijn, de vaardigheid door aanvullende oefeningen op peil te houden. Bij de brandweer daarentegen is de variatie aan werkzaamheden erg groot: brandbestrijden in een veelheid van typen objecten, beklemde slachtoffers uit auto's bevrijden, incidenten met gevaarlijke stoffen bestrijden enz. Van routine kan bij het brandweerwerk nooit sprake zijn. Bovendien is de frequentie waarin dergelijke ongevallen plaatsvinden erg laag.⁴

Andere factoren die van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van het werk zijn de psychische belasting en de werktijdregelingen.

De inspecties hebben zich voor het grootste gedeelte gericht op de beheersmatige kant van het werk. Daarbij is in eerste instantie gekeken naar de aanwezigheid van de RI&E en tevens hoe de verschillende activiteiten zijn vastgelegd in werkvoorschriften en/of procedures. Daarnaast zijn voorzover mogelijk de procedures getoetst in de praktijk.

Ook hebben er inspecties plaatsgevonden in werkplaatsen en is het materieel op een aantal punten geïnspecteerd.

Resultaten

De inspectieresultaten laten zien dat er zowel overtredingen op beleidsniveau als overtredingen op het technische niveau zijn geconstateerd. Een cijfermatig overzicht van de overtredingen is als bijlage 3 toegevoegd.

Om een duidelijk beeld van de inspectieresultaten te krijgen is er voor gekozen om de inspectiepunten samen te vatten in **modules**. Hierdoor is het mogelijk geworden een goed beeld te geven van de aangetroffen overtredingen. De resultaten van de modules zijn tot stand gekomen door tellingen van de geconstateerde tekortkomingen en de resultaten vanuit de **monitorlijsten**.

⁴ BZK, Realistisch oefenen.

Doel van de monitorlijsten is extra informatie te verkrijgen over onderwerpen die verband houden met de inspectiepunten maar niet als specifieke tekortkomingen in de inspectielijst voorkomen.

Om een volledig beeld te krijgen, maar ook om te zien of de informatie gelijklopend is, zijn er vragen gesteld aan de werkgever (meestal de commandant) en een werknemer, die representatief is voor het repressieve personeel. De antwoorden geven de projectleiding informatie die gebruikt is in dit eindverslag.

In iedere module wordt eerst de beschrijving gegeven van de vooraf omschreven inspectiepunten. Daarna wordt aangegeven in hoeverre de, van te voren, geïnventariseerde (specifieke) knelpunten ook daadwerkelijk zijn aangetroffen.

N.B.: De in dit hoofdstuk vermelde resultaten zijn in hoofdzaak een weerspiegeling van de eerste inspectiebezoeken. De resultaten van de controlebezoeken zijn, voorzover deze waren uitgevoerd voordat dit verslag is gemaakt, in de modules meegenomen.

5.0.1 *Mate van overtreding*

Er dient bij de geconstateerde overtredingen rekening te worden gehouden met het feit dat dit aantal betrekking heeft op alle situaties waar een constatering van een overtreding heeft plaatsgevonden. De **mate van overtreding** liep uiteen van individuele tot meer structurele tekortkomingen c.q. overtredingen.

5.1 MODULE ARBOBELEID

Omschrijving inspectiepunt:

Bij de controle van het arbobeleid wordt er gekeken hoe de taken voor arbozorg verdeeld zijn en hoe daar uitvoering aan wordt gegeven, ook op werkvloer-niveau. Het beleid dient gericht te zijn op onder andere de volgende aspecten: agressie en geweld, seksuele intimidatie, voorlichting en onderricht, psychische belasting, etc.

Ook het oefenen en het oefenbeleid krijgt aandacht. Hoe vaak wordt er geoefend, is er sprake van een deugdelijke registratie, zijn er omschreven oefendoelen? Zijn taken en verantwoordelijkheden goed omschreven? Wie is er bij de brandweer verantwoordelijk voor de uitvoering van de RI&E of het toezicht daarop? Is er sprake van bronbeleid, door bijvoorbeeld bij aanschaf van apparatuur of hulpmiddelen te controleren of het aan de aspecten van veiligheid, gezondheid en welzijn voldoet? Zijn er afspraken gemaakt tussen gemeente en brandweer over middelen en uitvoeringsbeleid met betrekking tot arbozorg binnen het brandweerkorps?

RESULTATEN

■ Arbo- en verzuimbeleid algemeen	64 overtredingen
■ Voorlichting en onderricht; training en oefenen (incl. resultaten monitorlijsten)	45 overtredingen
■ Werkoverleg / medezeggenschap (O.R.)	13 overtredingen
■ BHV	47 overtredingen
■ Samenwerking meerdere werkgevers	15 overtredingen
■ Melding en registratie ongevallen	35 overtredingen
■ Beleid psychische belasting	14 overtredingen
■ Beleid seksuele intimidatie	26 overtredingen
■ Beleid agressie en geweld	6 overtredingen
■ Beleid alcoholgebruik	zie tekst

5.1.1 Arbo- en verzuimbeleid

Veel brandweerkorpsen hebben moeite met het voeren van een deugdelijk arbobeleid. De doelstelling van het arbozorgsysteem is het systematisch en gestructureerd werken aan verbeteringen van arbeidsomstandigheden, beheersen van risico's en beroepsziekten en beperking van het aantal ongevallen.

In veel gevallen is het arbo- en verzuimbeleid wel aanwezig maar krijgt het bij de brandweer nog niet voldoende aandacht. Op onderdelen is het beleid nog niet uitgewerkt of structureel verankerd binnen de organisatie. De brandweer is een afdeling c.q. een dienst van de gemeente waar het gemeentelijk arbobeleid eigenlijk integraal kan worden toegepast. Toch bleek dit in de meeste gevallen niet zo te zijn. In de korpsen waar men over beroepskrachten beschikt is de aandacht voor structurele arbobeleidsvoering wel aanwezig maar gaan ze zelf het wiel uitvinden. Er wordt dan veel tijd gestoken in het ontwikkelen van een zorgsysteem dat in

wezen al bij het gemeentelijk apparaat aanwezig dient te zijn. Zo is het geregeld voorgekomen dat korpsen hun eigen arbozorsysteem ontwikkelden naast het al bestaande arbozorgsysteem van de gemeente. De brandweer had het gemeentelijke systeem moeten implementeren in hun eigen organisatie.

De korpsen met een vrijwillig commandant hebben het in wezen nog moeilijker omdat daar de contacten tussen de gemeente en de korpsleiding veelal betrekking hebben op de meer praktische kanten van de werkzaamheden. In veel gevallen werd bij de kleinere korpsen, die meestal geheel bestaan uit vrijwilligers, dan ook behoorlijk gekreund bij alle administratieve verplichtingen met betrekking tot de arbeidsomstandigheden. De vrijwillig commandant is al zo zwaar belast, hij doet het immers allemaal naast zijn hoofdbetrekking. Hierdoor kwamen arbobeleidsvoering en risico-inventarisatie naast alle andere organisatorische werkzaamheden vaak in de knel. Geregeld is gebleken dat als er geen goed arbobeleid aanwezig was er op verschillende punten, zowel organisatorisch als praktisch overtredingen werden aangetroffen. Het ontbrak in die gevallen aan procesbewaking en toezicht. Hierdoor bleven geplande acties liggen en/of schoven door naar een volgend jaar.

5.1.2 Voorlichting en onderricht

De overtredingen van voorlichting en onderricht hebben over het algemeen betrekking op de specifieke onderwerpen die zich bij de brandweer voordoen. Het gaat hierbij om instructie over nieuwe hulpmiddelen, nieuwe werkmethodes etc. Ook het oefenen valt onder dit onderwerp. De inspecties richtte zich op de methodiek van voorlichting en onderricht. Hoe wordt de informatie verstrekt aan de vrijwilligers? Is dat alleen op de oefenavond mondeling of worden er ook zaken schriftelijk vastgelegd zodat het nog eens na te lezen is?

Tijdens de inspectie bleken hierin nogal wat varianten te bestaan. In de korpsen met veel vrijwilligers wordt veel mondeling meegedeeld. In de korpsen met meer beroepsmensen werd er meer op papier gezet. Toch waren er weinig klachten van de vrijwilligers over de informatieverstrekking. De meeste vrijwilligers hebben een goede discipline met betrekking tot de opkomst op de oefenavonden en blijven hierdoor op de hoogte van de voor hun relevante informatie.

5.1.3 Trainingsprogramma / Oefenen

Bij de meeste korpsen is een redelijk tot goed oefenprogramma aangetroffen. De Arbeidsinspectie heeft niet zo zeer gekeken naar de inhoud van de oefenprogramma's maar wel naar de structuur. Er is gekeken naar de opzet en de vorm. Wat gebeurt er als iemand zijn oefening niet uitgevoerd heeft? Is er dan een systeem dat er voor zorgt dat die persoon opnieuw wordt ingepland om de oefening uit te voeren? Is er ook iets vermeld over de kwaliteit van de uitgevoerde oefening, goed voldoende of onvoldoende. Deze zaken hebben te maken met de deskundigheid en de geschiktheid voor de functie. De werkgever heeft de plicht zo vaak als nodig de werknemer voor te lichten en te onderrichten inzake hun taken en de daaraan verbonden risico's. Tevens heeft hij de plicht om toe te zien op de naleving door de werknemers van de door de werkgever gegeven voorschriften met betrekking tot de aan de taken verbonden risico's.

Er zijn veel oefendoelen te beschrijven en te oefenen. De Arbeidsinspectie heeft tijdens de inspectie specifiek vragen gesteld over het oefenen met de adembescherming.

Het is van groot belang dat de korpsleden kunnen oefenen met de adembeschermingsapparatuur.

Door middel van de monitorvragenlijst is dan ook gevraagd aan alleen de werknemers of zij **voldoende gelegenheid** krijgen om te trainen met de adembescherming. De werknemers hebben aangegeven dat **96%** voldoende in de gelegenheid wordt gesteld om te trainen. Een daaraan gerelateerde vraag was of er een regeling was met betrekking tot het **verplichten van de aanwezigheid** bij de oefeningen. Bij **75,8%** van de korpsen is een dergelijke verplichting aanwezig en bekend bij de werknemers.

Overige antwoorden vanuit de monitor die gerelateerd zijn aan het oefenen.

- In **93%** wordt er een registratie van de oefeningen bijgehouden.
- In **48,3%** is er een géén veiligheidsfunctionaris aanwezig bij de oefeningen.

Over het **trainingsprogramma** voor perslucht dragers levert de monitor de volgende antwoorden op.

- Bijna alle werkgevers (**91%**) geven aan dat er een trainingsprogramma is.
- Het blijkt dat er grote verschillen zijn in de hoeveelheid keren dat er getraind wordt. De meest voorkomende aantallen op jaarbasis zijn 4 keer, 10 keer en 12 keer.
- De aantallen variëren van 2 keer tot 40 keer op jaarbasis.

5.1.4 Realistisch oefenen

De manier van oefenen speelt een belangrijke rol. Oefeningen kunnen in allerlei vormen en gradaties worden uitgevoerd. Het realistisch oefenen van binnenbranden met adembescherming is een belangrijk element om de werkelijkheid zo veel mogelijk te benaderen. Uit de gesprekken is gebleken dat met name het realistisch oefenen met de adembescherming nogal beperkt is vanwege de oefenlocaties die daar geschikt voor zijn. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een onderzoek uitgevoerd met betrekking tot dit onderwerp “Realistisch oefenen op oefencentra; de binnenbrand” maart 2000.

In vier op de tien gemeenten in Nederland is door de brandweer in 1996 tot en met 1998 niet geoefend in de bestrijding van binnenbrand op een oefencentrum. In die gemeenten, zeker als er ook sprake is van een geringe ‘echte’ ervaring, is de vaardigheid om veilig en doeltreffend een binnenbrand te bestrijden niet of nauwelijks (meer) aanwezig.⁵

Uiteraard kunnen ook buiten de oefencentra realistische oefeningen worden gehouden.

Uit de monitor is vast komen te staan dat tijdens de oefeningen niet altijd een veiligheidsfunctionaris aanwezig is. In 51,7% is er een veiligheidsfunctionaris aanwezig. Een veiligheidsfunctionaris is expliciet belast met het toezicht op de uitvoering van een oefening, maar moet ook bij de opzet en voorbereiding betrokken zijn. De veiligheidsfunctionaris kan een objectief beeld geven van de oefening omdat hij niet belast is met de taak van bevelvoerder. Daarbij is de kennis van een veiligheidskundige gericht op het voorkomen van ongevallen en de aanwezigheid van bepaalde gevaren. Helaas zijn er voorbeelden van ongevallen tijdens oefeningen die voorkomen hadden kunnen worden.

5.1.5 Werkoverleg en Ondernemingsraad (O.R.)

Dit punt heeft betrekking op het ontbreken van gestructureerd werkoverleg of het overleg van de medezeggenschap waarin arbeidsomstandigheden aan bod komt. In een aantal korpsen is er geen vertegenwoordiger van de brandweer in de ondernemingsraad (van de gemeente) vertegenwoordigd. Bij een aantal korpsen vindt er een gestructureerd werkoverleg plaats.

⁵ Min. BZK. Realistisch oefenen op oefencentra; de binnenbrand maart 2000.

Maar daarnaast vindt, indien nodig, er ook gezamenlijke werkoverleg plaats na een oefening, een hulpverleningsactie of een brandbestrijding.

Vaak wordt dan in dat overleg veel tijd besteed aan de werkwijze van het team en het behaalde resultaat. Minder aandacht is er op die momenten voor persoonlijke gesprekken. Een en ander heeft te maken met de organisatie die voor een groot deel uit vrijwilligers bestaat.

In de monitorlijsten zijn vragen gesteld met betrekking tot medezeggenschapsaspecten. De resultaten daarvan zijn:

- **78,5%** van de korpsen dat vrijwel geheel uit vrijwilligers bestaan is er een vorm van medezeggenschap.
- Bij de **21,5%** van de korpsen die geen medezeggenschapsorgaan hebben vindt de communicatie tussen werkgever en werknemer voor het grootste deel plaats via het werkoverleg.
- In slechts 4 gevallen is er geen sprake van structurele communicatie.

5.1.6 Bedrijfshulpverlening (BHV)

Zoals de wettelijke bepalingen voorschrijven dient ieder bedrijf en instelling een BHV-organisatie hebben.

De implementatie van BHV was in veel gevallen niet specifiek voor de brandweer uitgevoerd. BHV-plannen ontbraken en personeelsleden waren niet specifiek aangewezen als BHV'er. In een aantal gevallen beschikte men niet over een ontruimingsplan.

Door de specifieke kennis die al bij het personeel aanwezig is en het improvisatievermogen dat een dergelijke organisatie beroepshalve al heeft, zijn de geconstateerde tekortkomingen nu niet van dien aard dat hier sprake is van een majeur arboprobleem maar er werd gewoonweg niet aan de wettelijke verplichtingen voldaan.

Bij de brandweer is uiteraard één onderdeel van het opleidingsprofiel BHV al ruimschoots ingevuld, nl. het bestrijden en voorkomen van een beginnende brand. Ook een ander onderdeel (levensreddende eerste hulp) is over het algemeen wel aanwezig. Wat betreft redding en ontruiming en de organisatie van de BHV binnen de eigen gelederen lag het vaak moeilijker. Bij het repressieve optreden zijn er twee belangrijke zaken die onder de BHV vallen, namelijk:

1. een noodprocedure bij ongevallen onder het personeel zodat er optimaal hulp kan worden verleend;
2. kennis van geoefendheid in het verlenen van levensreddende eerste hulp.

Brandwonden vormen voor de brandweer het belangrijkste specifieke beroepsletsel.

Gewonden van de brandweer kunnen enige tijd voor ambulancepersoneel onbereikbaar zijn. In de modulaire brandweeropleidingsstructuur, is de verplichte module levensreddende handelingen pas sinds 1988 van kracht. Bij een gering personeelsverloop kan de aanwezige kennis op dit punt in uitrukploegen te beperkt zijn.

Er is voor enkele personen per uitrukploeg meer deskundigheid op gebied van eerste hulp bij brandwonden gewenst dan waar bij de brandweeropleidingsstructuur in is voorzien.

Aanvullende praktijkgerichte scholing voor het initieel behandelen van brandwonden blijkt niet meer dan twee en een half uur te hoeven duren.⁶

⁶ Min. BZK juli 1999

5.1.7 Samenwerking tussen meerdere werkgevers.

De opmerkingen over de samenwerking tussen meerdere werkgevers hebben onder andere betrekking op de samenwerking tussen de diverse hulpverleningsdiensten tijdens de repressie en regionale samenwerking van meerdere korpsen. Dergelijke samenwerking moet een borging hebben in protocollen waarin de bevoegdheden en verantwoordelijkheden uiteengezet zijn. Met name is gebleken uit de gesprekken met de medewerkers dat er nog niet overal goede afspraken gemaakt zijn tussen politie, brandweer en GGD/milieuinspectie. Bijvoorbeeld bij branden waar asbest is vrijgekomen dienen goede afspraken gemaakt te worden over de te volgen werkwijze met betrekking tot veiligheid en gezondheid. Het is echter niet alleen asbest dat vrijkomt bij brand. Iedere brand is een chemische reactie waarbij uiterst gevaarlijke stoffen kunnen ontstaan. Aan dit aspect wordt geregeld voorbij gegaan. Het is bijvoorbeeld voorgekomen dat door hulpverleners (brandweerlieden maar ook door politiemensen) in de nablusfase de adembescherming is afgezet. Goede procedures en toezicht op naleving van de procedures door de eigen medewerkers is van groot belang.

5.1.8 Bedrijfsongevallen

Het melden en registreren van (ernstige) bedrijfsongevallen kan beter. De registratie was wel aanwezig maar de melding aan de Arbeidsinspectie bleef wel eens achterwege, met name met betrekking tot de ongevallen die tijdens de repressie plaatsvonden. Bij de brandweer is de definitie van een bedrijfsongeval en de daarvoor geldende regels nog niet geheel bekend. Uit gesprekken met medewerkers is gebleken dat er tijdens de oefeningen wel eens iets gebeurd is dat binnen de criteria viel van een meldingsplichtig ongeval maar niet gemeld werd. Het vermoeden van een meldingsachterstand is aanwezig.

5.1.9 Psychische belasting

De opmerkingen van de Arbeidsinspectie hadden over het algemeen betrekking op de beleidsvoering op dit punt. In de RI&E ontbreekt in veel gevallen aandacht voor het belangrijke onderwerp psychische belasting, meestal is dit niet specifiek voor de brandweer uitgewerkt. Bovendien zijn er opmerkingen gemaakt over de structurele zorg voor en de opvang van personeel na traumatische ervaringen. Bij een aantal korpsen dient dit onderwerp verder te worden uitgewerkt.

5.1.10 Seksuele intimidatie

Het beleid wat betreft de seksuele intimidatie spitste zich toe op een aantal zaken. Deze waren de aanwezigheid van aanstootgevende afbeeldingen op diverse plaatsen (werkplaatsen) en het ontbreken van een onderdeel over dit beleid in de RI&E. De afbeeldingen zijn niet zozeer een arbo-risico maar kunnen voor het vrouwelijk personeel kwetsend overkomen. De brandweer voert een actief personeelsbeleid waarin vrouwen worden uitgenodigd te solliciteren. Het is echter wel zaak de cultuur daar op aan te passen.

5.1.11 Agressie en geweld

Over beleid van agressie en geweld zijn weinig opmerkingen gemaakt. Over het algemeen is deze problematiek niet opvallend groot. Wel dient het onderwerp in de RI&E verankerd te worden en daar hadden de meeste opmerkingen dan ook betrekking op. Dit onderwerp staat nogal in de belangstelling. Uit de media blijkt dat de brandweer steeds

vaker te maken krijgt met ‘lastige’ burgers. Dit uit zich in verbale agressie en soms ook fysiek geweld (b.v. tijdens de jaarwisseling) tot het stelen van goederen uit de brandweervoertuigen. Het is van belang dat brandweermensen leren om te gaan met dit gedrag en dat er goede afspraken gemaakt worden over het optreden van de brandweer in dergelijke situaties.

5.1.12 Alcohol

Het beleid wat betreft het gebruik van alcohol was geen specifiek inspectiepunt.

Gedurende de looptijd van het project is echter gebleken dat dit gevoelige onderwerp toch de nodige aandacht verdient.

Er doen zich situaties voor waarbij het gebruik van alcohol op gespannen voet komt te staan met het werk van het brandweerpersoneel. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld het alcoholgebruik voor, tijdens en na de uitruk of na de oefenavonden. Maar ook alcoholgebruik tijdens de consignatie kan voor problemen zorgen met betrekking tot de opkomst bij een uitruk waarbij de brandweerman met zijn eigen auto rechtstreeks naar de brand rijdt..

In het afstemmingsoverleg tussen de Arbeidsinspectie, vertegenwoordigers uit het brandweerveld en het ministerie BZK is afgesproken hier in de toekomst aandacht aan te besteden.

5.2 MODULE RI&E

Omschrijving inspectiepunt:

Bij de inspectie moet er gevraagd worden naar de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) en het daarbij behorende plan van aanpak. Er wordt ook gekeken naar de status die de RI&E heeft in de gemeentelijke organisatie. Bij de inspectie van de aanwezigheid en volledigheid van de RI&E kunnen de volgende vragen naar voren komen.

Maakt de RI&E deel uit van een integrale RI&E van de gemeente of staat de RI&E van de brandweer geheel los van de gemeentelijke organisatie? Moet de brandweer zelf opnieuw een aantal beleidsmatige aspecten (BHV, seksuele intimidatie, agressie en geweld, melding bedrijfsongevallen etc.) ontwikkelen?

Is er een RI&E en, zo ja, is die RI&E “dekkend”? Geeft deze een reëel beeld van de risico's die er bij de brandweer aangetroffen kunnen worden? Blijft het niet alleen bij het in beeld brengen van de risico's in de kantoren en in de werkplaats? Is er nader onderzoek gedaan op de specifieke punten zoals fysieke belasting en geluid? Is er een duidelijk en concreet plan van aanpak? Is er met de O.R. overleg geweest over het plan van aanpak? Is de RI&E getoetst door een gecertificeerde arbodienst?

Is er ook voldoende gekeken naar de repressieve taken en alle aspecten die bij dat werk aan de orde komen? Zijn de gevaren in het verzorgingsgebied voldoende in beeld gebracht? Wanneer is er voor het laatst een update gemaakt van de aanwezige gegevens van het verzorgingsgebied?

Is er een concreet plan van aanpak? Zijn in het plan van aanpak alle, in de RI&E vermelde knelpunten overgenomen? Zijn er voorstellen voor de oplossing van de knelpunt? Zijn er redelijke termijnen vastgesteld, is de verantwoordelijke persoon benoemd, is de einddatum voor de oplossing vastgesteld? Is er, voorzover mogelijk, een kostenraming gemaakt en opgenomen in het plan van aanpak. Is er een systematische beheersing van het plan van aanpak? Is er een borgingsinstrument, bijvoorbeeld periodieke zelfinspectie?

RESULTATEN

- De risico-inventarisatie volgens de ISAB-II-methode 172 overtredingen
- Het bijbehorend plan van aanpak 32 overtredingen
- Inschakeling arbodienst zie tekst
- de aanvalsplannen (resultaten monitorlijsten) zie tekst
 - relatie tot de RI&E
 - het hebben van aanvalsplannen
 - actueel houden van de aanvalsplannen
 - Protocol betreden gevaarlijke objecten zie tekst
- Opkomst bij de uitruk zie tekst
- risico-verlagende middelen zie tekst
 - warmtebeeld camera
 - nevelkogel
 - overdrukventilator

5.2.1 De RI&E en het plan van aanpak

Ieder bedrijf of iedere bedrijfstaking heeft risico's die gerelateerd zijn aan het specifieke werk binnen het bedrijf of binnen de bedrijfstaking. Dat geldt zeker ook voor de brandweer. Het brandweerwerk is erg specifiek met bijzondere gevaren die in de meeste andere bedrijfstakingen niet voorkomen.

Dat is voor het Ministerie van BZK, afdeling Techniek en Logistiek, directie BRB, aanleiding geweest een methodiek op te stellen waarbij aan de hand van lijsten de RI&E ingevuld kan worden. Deze methodiek is speciaal ontwikkeld ten behoeve van de brandweer en is bekend geworden onder de naam ISAB. Dit is de afkorting voor **I**nspectie **S**ysteem **A**rbeidsomstandigheden **B**randweer.

De eerste versie van de ISAB-methode is in 1990 ontwikkeld waarna er in de opvolgende jaren een tweede versie is gemaakt. Deze tweede versie (ISAB-II) is verder uitgewerkt.

Tijdens het inspectieproject Brandweer is bij de controle op de aanwezigheid van de RI&E specifiek gekeken of de ISAB-methodiek of een vergelijkbare methodiek was toegepast. Deze insteek op de controle was gerechtvaardigd doordat alle arbodiensten alsmede de brandweerkorpsen op de hoogte waren gebracht van het bestaan en het nut van deze methodiek.

Omdat veel korpsen hun RI&E moesten aanpassen aan de ISAB-II-methode kwamen de diverse korpsen en arbodiensten in de knel voor wat de tijd betreft ten gevolge van de gemaakte afspraken over de realisatie van de RI&E. Daarom is besloten in juli 1999 alle gemeenten in Nederland (Colleges van B&W) een brief te sturen waarin zij, wanneer zij dat noodzakelijk achtte, uitstel konden vragen van de termijn waarbinnen de RI&E klaar moest zijn. Veel gemeenten hebben van deze uitstelmogelijkheid gebruik gemaakt. De termijn voor het opheffen van de tekortkoming van het gereed hebben van een RI&E volgens de ISAB-methode is daardoor verlengd en loopt in sommige gevallen door tot in de tweede helft van 2000.

Dit heeft er toe geleid dat, gedurende het inspectieproject, de kwaliteit van de RI&E verbeterde. Wel kregen de korpsen extra tijd om verbeteringen aan te brengen.

Over de RI&E en het bijbehorende plan van aanpak zijn, ten opzichte van het totaal aantal overtredingen veel opmerkingen gemaakt (17%). Dat heeft onder andere te maken met het feit dat het als een tekortkoming werd beschouwd als de RI&E niet volledig was of niet volgens de ISAB-methodiek (of een gelijkwaardige methodiek) was opgesteld.

5.2.2 Overtredingen RI&E en het plan van aanpak

Zoals vermeld heeft een deel van de geconstateerde overtredingen betrekking op de onvolledigheid van de RI&E door het ontbreken van de toepassing van de ISAB-methodiek.

Andere onderwerpen waren het ontbreken van onderdelen, zoals bijvoorbeeld de verankering van de BHV, beleid seksuele intimidatie, agressie en geweld, psychische belasting, het niet beschrijven van de risico's van bepaalde afdelingen of werkzaamheden (bijvoorbeeld tijdens de repressieve dienst) en het niet actueel houden van de RI&E.

Een ander aantal heeft betrekking op het plan van aanpak. Deze overtredingen zijn:

- het helemaal ontbreken van een plan van aanpak;
- geen verdeling in aanpak en prioritering van de omschreven risico's;
- geen toedeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
- geen termijnen voor het aanpakken van de knelpunten;
- geen overleg c.q. instemming van het medezeggenschapsorgaan.

De analyse van de monitorlijsten heeft de volgende resultaten opgeleverd.

De risico-inventarisatie

- In slechts 2 gevallen was er bij een korps helemaal geen RI&E.

De ISAB-II-methode

- Van de ondervraagde werkgevers blijkt dat slechts **44 %** een RI&E heeft waarbij de ISAB-II-methode of een vergelijkbare methode is toegepast. Dat betekent dat op het moment van de inspecties **56%** de methodiek niet had toegepast.

5.2.3 Inschakeling van een arbodienst

Uit de monitorlijsten is gebleken dat **77%** van de brandweerkorpsen bij het opstellen van de RI&E een arbodienst had ingeschakeld. Het blijkt dat één landelijk opererende arbodienst (50 keer) het merendeel van de ondersteuning voor haar rekening heeft genomen.

Zoals eerder omschreven hadden de arbodiensten in het begin moeite met het toepassen van de ISAB-methode. Gedurende de looptijd van het inspectieproject bleek dat de toepassing steeds soepeler verliep en dat de brandweerkorpsen veelal wel de specifieke RI&E in hun bezit hadden (voorzover er geen gebruik was gemaakt van de eerder genoemde uitstelbaarheid).

5.2.4 De aanvalsplannen.

Een aanvalsplan, aanvalskaat of een inzetkaart is een document waarin per locatie of object, binnen het verzorgingsgebied van de brandweer, een beschrijving gegeven wordt over de typische eigenschappen van die locatie of object. Het document is op het moment van uitruk beschikbaar en geeft de repressieve dienst vooraf enige informatie over de eigenschappen van de locatie / het object en de te verwachten risico's.

Daarbij kan aangegeven zijn:

- de aanrijroute
- de opstelplaatsen van de brandweervoertuigen bij het object
- de plaats van de brandkranen in de grond
- de plaats van de hoofdafsluiters van gas en elektriciteit
- de eventueel te alarmeren personen (sleutelhouders)
- de eventueel aanwezige gevaarsobjecten (opslag gevaarlijke stoffen)
- het type en indeling van het object (kantoor, fabriek, aantal verdiepingen, bijgebouwen)
- de in te zetten eenheden (voertuigen en bemanning) van het korps voor de eerste inzet.
- een eventueel te gebruiken specifieke procedure

Het gebruik van aanvalsplannen ondersteunt het korps bij de bekendheid van de te verwachten gevaren in het verzorgingsgebied. Daarmee is de relatie gelegd naar de risico's bij de arbeid en dus de relatie naar de Arbeidsomstandighedenwet.

De relatie is als volgt te omschrijven.

De RI&E is een wettelijk verplicht instrument. Bij de brandweer dient de RI&E opgezet te worden volgens de ISAB-II-methode. In die ISAB-II-methode zijn in module 7, onderdeel 7.4, de volgende controlevragen geformuleerd:

- Is er een inventarisatie van bij-gevaren in het verzorgingsgebied?
- Zijn er in verband hiermee inzetprocedures en aanvalsplannen en eventuele bijzondere veiligheidsprocedures?
- Worden deze actueel gehouden?

Indien het brandweerkorps beschikt over een RI&E (volgens de ISAB-II-methode) en die RI&E is getoetst door de arbodienst, dan kan er vanuit worden gegaan dat er aandacht besteed wordt aan de aanvalsplannen.

Tijdens de inspecties is op dit specifieke onderdeel van de RI&E gelet en is in sommige gevallen ook een opmerking gemaakt in de waarschuwingsbrief.

De knelpunten over aanvalsplannen varieerden van **het niet in bezit hebben** van aanvalsplannen tot het niet **actueel houden** van de plannen. In dit laatste geval bleek dat met name een capaciteitsprobleem op de afdeling preventie/preparatie te zijn. De gemeentelijke brandweerkorpsen bleken in veel gevallen over onvoldoende personele capaciteit te beschikken om de aanvalsplannen “up to date” te houden. De kwaliteit van de aanvalsplannen is niet specifiek beoordeeld, er alleen gekeken of deze al dan niet aanwezig waren.

Uit de analyse van de monitorlijsten is met betrekking tot de aanvalsplannen het volgende gebleken:

- De werkgevers geven aan dat slechts in **38,8%** van de uitrukken er altijd een aanvalsplan aanwezig is.
- De werknemers geven aan dat dit percentage op **35,3%** ligt.
- Dat betekent dat in ongeveer **62%** (gemiddelde tussen werkgever en werknemer) van de uitrukken er géén aanvalsplannen aanwezig zijn.

5.2.5 Protocol betreden gevaarlijke objecten.

Naast de aanwezigheid van aanvalsplannen is het eveneens belangrijk dat het binnen een brandweerkorps bekend is HOE een gevaarlijk object benaderd moet worden.

In de monitorlijst is een vraag gesteld over de aanwezigheid van een dergelijk protocol binnen het brandweerkorps. Het bleek dat bijna de helft (**47,2 %**) van de korpsen *niet* over een dergelijk protocol beschikte.

Life-line

Een “life-line” (ook wel guide-line genoemd) zorgt voor een verbinding tussen een brandweerploeg die een pand betreedt en degene die buiten blijft. De “life-line” zorgt ervoor dat er een “contact” blijft tussen beide maar geeft de aangeliijnde brandweerman ook de mogelijkheid de weg terug te vinden. In de monitor is er dan ook gevraagd of er bij betreding van complexe gebouwen gebruik wordt gemaakt van een life-line.

De werkgevers geven aan dat er in **73,3%** van de gevallen dat een *complex pand* wordt betreden er géén “life-line” gebruikt wordt. De werknemers geven aan dat dit in **81,1%** het

geval is. Het verschil kan ontstaan doordat de ondervraagden soms geen onderscheid hebben gemaakt tussen de echte “life-line” en een attribuut dat als “life-line” kan dienen, zoals een slang. Op de vraag of een slang wel een juist middel is om als “life-line” te dienen is verder niet ingegaan.

Opvallend is dus dat het gebruik van een life-line of vergelijkbaar middel niet als standaard methode wordt gebruikt. Het gebruik van een life-line zou de risico's bij het betreden van een pand wel degelijk mede kunnen beperken.

5.2.6 Opkomst bij de uitruk

Dit onderwerp was geen specifiek inspectiepunt tijdens het project. Maar gedurende de looptijd bleek dat er risico's veroorzaakt konden worden door de methode die binnen het korps wordt toegepast bij de uitruk. Het gaat daarbij om het volgende.

Bij brandweerkorpsen met vrijwilligers komt het voor dat de vrijwilligers bij een oproep vanuit hun huis of werk rechtstreeks naar het object rijden. Indien dit gebeurt is het voor de bevelvoerder niet mogelijk zijn manschappen van te voren te informeren over het incident. Daarnaast zal het voor de bevelvoerder in eerste instantie niet duidelijk zijn hoeveel van zijn manschappen op tijd bij het incident aanwezig zullen zijn.

De individuele leden kunnen risico's oplopen wanneer zij beginnen met een inzet terwijl bijvoorbeeld het voertuig vanuit de kazerne nog niet gearriveerd is. Ook bestaat het gevaar dat een gedeelte van de ploeg reeds is begonnen en de bevelvoerder onvoldoende zicht heeft op de manschappen die later arriveren en hen niet kan instrueren.

Om deze risico's te vermijden is het wenselijk dat de manschappen bij een oproep zich verzamelen bij de kazerne en als eenheid vanaf de kazerne vertrekken. Dan hebben zij ook de gelegenheid extra informatie tijdens de rit te ontvangen, bijvoorbeeld aan de hand van een aanvalkaart. Blijft een lid verstoken van deze informatie dan worden er onnodig risico's genomen.⁷

Naast de boven omschreven situatie kunnen zich ook problemen voordoen met betrekking tot de opkomst van de vrijwilliger naar de kazerne toe. Daarbij worden onnodige risico's in het verkeer genomen, bijvoorbeeld te hard rijden.

Over deze materie vindt overleg plaats tussen de Arbeidsinspectie, het ministerie BZK en het brandweerveld

5.2.7 Risico-verlagende middelen

De ontwikkeling van innovatieve of alternatieve werkmethoden en -middelen staat ook bij de brandweer niet stil. In dat kader is ook binnen het brandweerveld gezocht naar risico-verlagende middelen

Een paar middelen kregen tijdens het inspectieproject wat meer aandacht als voorbeeld van innovatieve middelen die als mogelijke aanvulling op de bestaande middelen de mogelijke risico's kunnen beperken. Dit waren de warmtebeeldcamera, de overdrukventilator en de nevelkogel. De brandweer staat over het algemeen wel open voor vernieuwingen maar de invoer verloopt dan stroef omdat men bij verschillende korpsen liever vasthoudt aan de bestaande, vertrouwde, middelen en technieken. Nieuwe technieken vragen echter veel oefentijd. Het

⁷ Rapport ongeval brandweer Wognum 1999

ontbreekt veelal, met name bij vrijwillige korpsen, aan tijd in het toch al overvolle oefenschema.

5.2.7.1 *De warmtebeeldcamera*

In de gesprekken met de brandweer waar de verkenning aan de orde werd gesteld kwam ook het gebruik van een warmtebeeldcamera naar voren. Bij de veel van de geïnterviewde medewerkers van de brandweer was de warmtebeeldcamera nog een onbekend hulpmiddel maar zagen er wel de voordelen van in.

Met de warmtebeeldcamera kan men reeds bij de eerste verkenning zowel buiten als binnen het gebouw de warmtebronnen opsporen. Bij ernstige rookontwikkeling zijn mogelijke slachtoffers veel sneller te lokaliseren. Ook het gevaar van vlamoverslag en backdraft (rookexplosie) zijn vroegtijdig in beeld te brengen.

Met dit instrument kunnen op een gemakkelijke manier brandhaarden in complexe gebouwen opgespoord worden. De risico's voor de brandweermensen in de verkenningsfase kunnen door het gebruik van de camera voor een groot deel terug gebracht worden. Natuurlijk heeft het ook effect op de snelle redding van slachtoffers in complexe en/of met rook gevulde gebouwen. De camera is een voorbeeld van innovatieve toepassingen. Een aantal korpsen is inmiddels overgegaan tot de aanschaf van een of meerdere warmtebeeldcamera's.

5.2.7.2 *De nevelkogel*

De toepassing van de nevelkogel zorgt voor een effectieve manier van het bestrijden van een binnenbrand door de waterstraal onder hoge druk te vernevelen waardoor het bluseffect vergroot wordt. Het instrument kan gemakkelijk op een hogedrukstraal aangesloten worden. De waterschade kan enorm beperkt worden en door het snelle doven van het vuur kan ook de brandschade beperkt worden. De nevelkogel bestaat al langer maar wordt nog niet op grote schaal toegepast. Door de toepassing van de nevelkogel worden de risico's voor het brandweerpersoneel aanzienlijk beperkt hetgeen de arbeidsomstandigheden ten goede komt (minder blootstelling aan hitte en een veiligere mogelijkheid om het gebouw te betreden).

5.2.7.3 *De overdrukventilator*

Een overdrukventilator is een redelijk grote ventilator die door de brandweer geplaatst kan worden in openingen (deuren) en waarmee de lucht verplaatst wordt om rook te verdrijven. Door het gebruik van dit middel kan de rook verdreven worden waardoor de verkenning van een pand dat dik in de rook staat gemakkelijker wordt. Ook gezondheidsschade aan slacht-

offers kan door het snel verdrijven van de rook beperkt worden. Binnen het brandweerveld loopt nog een nader onderzoek naar de toepassing .

De Arbeidsinspectie eist van de brandweer dat innovatieve middelen worden ingevoerd bij de korpsen. In feite dient er tijdens het opstellen van een RI&E steeds gekeken te worden naar de mogelijkheden om risico's te voorkomen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat men kijkt en bijhoudt welke de laatste stand der techniek is en of dit ook inpasbaar is binnen het korps. De kosten van de aanschaf van de warmtebeeldcamera zouden, gezien de omvang, tijdig op de begroting geplaatst dienen te worden.

Aangezien de warmtebeeldcamera bij de eerste inzet moet worden gebruikt is het zaak dat elk korps minstens over één warmtebeeldcamera beschikt.

De kosten van de nevelkogel zijn veel minder en de nevelkogel moet in ieder korps geïntroduceerd worden. Naast de aanschaf van innovatieve middelen is het van even groot belang dat er nagedacht wordt over inzicht in de risico's, goede werkmethoden en procedures, opleiding en oefening.

Over de toepassing en de termijnen van invoering vindt overleg plaats tussen de Arbeidsinspectie, het ministerie BZK en het brandweerveld.

5.3 MODULE INRICHTING ARBEIDSPLAATSEN - DE KAZERNE

Omschrijving inspectiepunt:

Inrichting arbeidsplaatsen

Hieronder worden de kantoren en de werkplaats en de kazerne bedoeld. Het aantal werkplekken specifiek voor de brandweer is in verhouding tot de overige werkplekken bij de gemeente zeer beperkt.

De bouw en inrichting van de kazerne en werkplaats dienen aandacht te krijgen tijdens de inspecties. Andere onderwerpen zijn afzuiging van gassen en dampen, orde en netheid, daglicht, klimaat, sanitaire voorzieningen, noodstoppen, nulspanningsbeveiliging, veiligheidsvoorzieningen aan machines / gereedschappen.

RESULTATEN

■ algemene opmerkingen inrichting van arbeidsplaatsen	89 overtredingen
■ vallen, stoten	2 overtredingen
■ verlichting	1 tekortkoming
■ vaste trappen	1 tekortkoming
■ leuning trappen en zolders	3 overtredingen
■ vluchtwegen/ nooduitgangen	7 overtredingen
■ toiletten	19 overtredingen
■ wasgelegenheid en douchegelegenheid	54 overtredingen
■ kleedruimten	25 overtredingen
■ de werkplaats	4 overtredingen
■ machines	28 overtredingen
■ onderhoud	2 overtredingen
■ elektrische veiligheid	10 overtredingen
■ kantoor (beeldschermwerkplekken)	21 overtredingen
■ klimaat op de arbeidsplaats	21 overtredingen
■ deuren en hekken	19 overtredingen

De module met betrekking tot de kazerne is op te splitsen in een aantal onderdelen. Deze zijn de stalling waar de voertuigen staan, het kantoorgedeelte en de werkplaats.

Hierbij dient vermeld te worden dat de centrale (de meldkamer) **niet** in het inspectieproject is meegenomen.

5.3.1 Algemene opmerkingen arbeidsplaatsen

De algemene opmerkingen over de arbeidsplaatsen hadden betrekking op de meer algemene zaken zoals de bouw en inrichting van werkruimten, orde en netheid van werk-ruimten, toetreding van daglicht, inrichting van de buitenterreinen en dergelijke.

Meer specifieke onderwerpen waarover slechts enkele opmerkingen zijn gemaakt zijn: het gevaar voor stoten of vallen, de verlichting, de staat van vaste trappen met betrekking tot stabiliteit en leuning en de nooduitgangen en vluchtwegen.

5.3.2 Toiletten, was- en douchegelegenheden, kleedruimten

Met betrekking tot deze drie onderdelen zijn meer opmerkingen gemaakt.

5.3.2.1 *Toiletten*

Bij de kleinere korpsen bleek dat er qua bezetting van het korps over te weinig toiletten werd beschikt. Daarbij kwam het nogal eens voor dat er geen aparte heren- en damestoiletten waren

Dit laatste speelde vooral op de lokale posten. In sommige gevallen zijn er opmerkingen gemaakt over de hygiëne.

5.3.2.2 *Was- en douchegelegenheid*

Het Arbeidsomstandighedenbesluit geeft in artikel 3.23 aan dat wanneer een werknemer blootgesteld wordt aan vuil, stof of hoge temperaturen dat reiniging van het lichaam noodzakelijk is, dan dienen er douches beschikbaar te zijn.

Gezien het werk in de repressieve dienst van de brandweer mag ervan uit gegaan worden dat bij een groot deel van de uitrukken de personeelsleden te maken krijgen met extreme hitte, met name de brandweermensen die de gebouwen met adembescherming betreden. De aanwezigheid van douches kan dus bij de brandweer als een vanzelfsprekendheid worden gezien, ook al kan er een behoorlijke tijd zitten tussen de inzet en de terugkeer op de kazerne.

De meeste overtredingen hadden betrekking op het aantal douches en het niet hebben van aparte douchegelegenheden voor mannen en vrouwen.

Daar waar op sommige locaties geen douches maar wasgelegenheden waren hadden de opmerkingen betrekking op het niet naar sekse gescheiden zijn van die wasgelegenheden.

De norm die tijdens de inspectieperiode is gehanteerd was één douche op elke vijf gelijktijdig aanwezige werknemers, en naar sekse gescheiden.

5.3.2.3 *Kleedruimten*

De opmerkingen over de kleedruimten waren meer divers dan die van de toiletten en douches. Eveneens zijn er opmerkingen gemaakt over het niet hebben van kleedruimten die voor mannen en vrouwen apart zijn. Ook zijn er opmerkingen gemaakt over de grootte van de kleedruimten.

Een apart punt hierbij is dat het omkleden in veel gevallen op twee momenten gebeurt, te weten voor de uitruk en nadien in de kazerne. In beide gevallen dienen kleedruimten naar sekse gescheiden te zijn. Bij terugkomst is er over het algemeen sprake van vervuilde kleding door de inzet (stof, vuil, stank, vochtig dan wel kletsnat). Bij terugkomst dient er dan ook een goede regeling te zijn met betrekking tot het inzamelen van de vervuilde kleding en het bewaren ervan.

Daarbij dient eveneens te worden vermeden dat die vervuilde kleding in de schone douche- en kleedruimte komt.

Een ander punt is dat de persoonlijke eigen kleding op een veilige manier moet worden opgeborgen. In sommige gevallen waren daarvoor geen kastjes beschikbaar.

5.3.3 *De werkplaats*

Iedere kazerne en bijna alle posten hebben een werkplaats waar werkzaamheden worden verricht ten behoeve van het materieel van het brandweerkorps.

In deze werkplaatsen zijn overtredingen geconstateerd die betrekking hebben op de aanwezige machines, het onderhoud van die machines, opslag van materialen, elektrische veiligheid van

onder andere het aanwezige handgereedschap, opslag en etikettering van de aanwezige gevaarlijke stoffen.

5.3.4 Kantoor

Met betrekking tot de kantoorwerkplekken hebben de geconstateerde overtredingen zich toegespitst op het werken met beeldschermen. Het ging hierbij met name om de opstelling van het beeldscherm, de hoogte en de afstand tussen beeldscherm en werknemer en de situering ten opzichte van de aanwezige verlichting (schittering).

In slechts enkele gevallen bleek op de kantoren de **vluchtwegen en nooduitgangen** niet voldoende vrij te zijn van obstakels.

5.3.5 Klimaat

De overtredingen met betrekking tot klimaat hadden te maken met tocht in werkruimten (kantoor) en de luchtstromen in de kazerne nadat de deuren geopend en gesloten werden. In sommige gevallen bleek dat van invloed op de arbeidsplaats die in de kazerne gesitueerd zijn.

5.3.6 Deuren en hekken

Aangetroffen zijn de gewone scharnierende deuren (openslaand), schuifdeuren, harmonica-deuren en overheaddeuren.

De overtredingen hadden over het algemeen betrekking op knelgevaar en de specifieke beveiligingen van de overheaddeuren zoals valbeveiliging en borging tegen het dichtgaan bij stroomuitval van de automatische deuren. Ook werd gecontroleerd of de deuren voorzien waren van een onderhoudscontract.

Sommige terreinen van kazernes zijn afgesloten met hekken. Daarbij wordt gebruik gemaakt van hekken die automatisch openen en sluiten. Met name de knelbeveiligingen bij de automatische hekken was een punt van aandacht. Met betrekking tot hekken zijn er geen noemenswaardige knelpunten geconstateerd.

5.4 WERKEN MET GEVAARLIJKE STOFFEN

Omschrijving inspectiepunt:

In de werkplaats wordt gebruik gemaakt van gevaarlijke stoffen en kan men blootgesteld worden aan gevaarlijke stoffen. Ook tijdens de repressieve werkzaamheden kan dit het geval zijn. In de meeste gevallen is de brandweer goed beschermd tegen de inwerking van gevaarlijke stoffen maar er moet ook beleid zijn over de omgang met en opslag van gevaarlijke stoffen. Bovendien is er een blootstellingkans tijdens het werken in een gebied dat vermoedelijk besmet is met gevaarlijke stoffen.

RESULTATEN

■ voorkomen van blootstelling	49 overtredingen
■ voorkomen ongewilde gebeurtenissen	26 overtredingen
■ object bekendheid gevaarlijke stoffen (monitorlijsten)	zie tekst
■ opslag	4 overtredingen
■ etikettering	2 overtredingen
■ afzuiging aan de bron	13 overtredingen
■ ventilatie	1 overtreding

Het werken met gevaarlijke stoffen is te verdelen in twee onderdelen.

1. Het werken met gevaarlijke stoffen in en om de kazerne, en
2. het werken met gevaarlijke stoffen tijdens de repressie.

De overtredingen hebben betrekking op beide onderdelen.

5.4.1 Voorkomen van blootstelling

Werknemers mogen niet in zodanige mate blootgesteld worden aan gezondheidsschadelijke stoffen, dat hierdoor schade kan worden toegebracht aan de gezondheid of dat hierdoor hinder kan worden veroorzaakt.

De mogelijkheid van blootstelling aan gevaarlijke stoffen in de kazerne en bijbehorende terreinen, maar ook tijdens de repressie, moet blijken uit de RI&E. De aard, de mate en de duur van de mogelijke blootstelling moeten zijn gebaseerd op metingen en of schattingen.

Blootstelling is binnen de werkplaats en de kazerne beter beheersbaar dan tijdens de repressie. Immers, in een werkplaats is er sprake van een “vaste” situatie. Tijdens een uitruk is het telkens verschillend met welke gevaarlijke stoffen het brandweerpersoneel te maken kan krijgen.

De overtredingen in de werkplaats en de kazerne hadden betrekking op het veilig gebruik, de zorgvuldigheid, ordelijkheid en zindelijkheid bij het werken met gevaarlijke stoffen. Soms was de werknemer zich niet bewust van de gevaren waaraan hij blootgesteld kon worden.

Uit onderzoek is gebleken dat er tijdens en na de brand een verhoogd risico is om blootgesteld te worden aan toxische stoffen. Niet alleen asbest, dat vrij kan komen tijdens een brand, is gevaarlijk maar er komen tal van gevaarlijke ontledingsproducten vrij. Deze ontledingsproducten kunnen, bij onbeschermd inademing, een schadelijke invloed op de gezondheid hebben. Bij een onvolledige verbranding of bij zuurstofgebrek ontstaan vaak pyrolyseproducten.

Als er chloor- of broomhoudende stoffen bij de brand aanwezig waren ontstaan er vaak polyhalogeneerde stoffen zoals dioxinen of furanen. Deze stoffen behoren bij de groep zeer giftige stoffen en men moet dus voorzorgsmaatregelen nemen.

Er zijn nog veel meer stoffen die vrij kunnen komen tijdens en na een brand zoals de Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK), Fluor Waterstof (FH), etc.⁸

Bij het voorkomen van blootstelling tijdens de repressie is de zorgvuldigheid van belang. Juist in deze situaties is de beoordeling van de te verwachten blootstelling een belangrijk punt. Indien er aanvalsplannen of -kaarten zijn kan op basis van die informatie vooraf al een globale inschatting gemaakt worden van de aard van de eventueel vrij komende stoffen. Daarmee kunnen de risico's al enigszins beperkt worden.

Helaas wordt er op dit vlak in de nablusfase bij de brandweer en andere hulpverleners nog weinig rekening gehouden met deze risico's.

Bij branden waar asbest vrijkomt dient de brandweer vroegtijdig maatregelen te nemen. Zo zullen er voor het personeel dat met asbest "besmet" is geraakt speciale voorzieningen voorhanden moeten zijn voor het omkleden en de verontreinigde kleding veilig op te bergen. Er dient in dergelijke gevallen gebruik gemaakt te worden van het protocol "asbest - brand".

5.4.2 Voorkomen ongewilde gebeurtenissen

Om de risico's voor ongewilde gebeurtenissen (brand, explosie, vergiftiging, bedwelming, verstikking, en dergelijke) bij de aanwezigheid van of het werken met gevaarlijke stoffen te voorkomen, moeten technische en organisatorische voorzieningen worden getroffen.

Hier komt het bijzondere feit naar voren van een doelgroep (brandweerpersoneel) die het te voorkomen gevaar niet uit de weg gaat maar beroepshalve juist opzoekt (onder meer brand). Juist in die situaties waarbij de risico's worden opgezocht zijn technische en organisatorische maatregelen van belang om de ongewilde gebeurtenissen zo veel mogelijk te beperken.

De geconstateerde overtredingen hadden grotendeels betrekking op de organisatorische maatregelen voor de eigen werkplaats als ook de werkzaamheden in de repressie.

Voor wat de werkplaats betreft waren er slechts enkele opmerkingen over de onderwerpen **opslag, etikettering, ventilatie en afzuiging aan de bron (bij laswerkzaamheden)**.

De organisatorische maatregelen kunnen uit meerdere onderdelen bestaan. Ook aanvalsplannen en -kaarten kunnen hierin een belangrijke schakel vormen, mits hierop de mogelijke gevaren en de aanpak hiervan is aangegeven. Daarnaast kan een protocol, waarin is omschreven hoe men dient om te gaan met een object waar gevaarlijke stoffen zijn opgeslagen, zorgen voor een inperking van de risico's.

⁸ Instituut voor Reinigingstechniek TNO 1997

5.4.3 Analyse monitor

Met betrekking tot gevaarlijke stoffen zijn de volgende punten uit de monitorlijsten naar voren gekomen.

“Kennis gevaarlijke stoffen bij aankomst van een object.”

- In **37%** van de gevallen is bij aankomst **NIET bekend** welke gevaarlijk stoffen men kan verwachten.
- Bij de **63%** waar wel bekendheid is, wordt die bekendheid verkregen op verschillende manieren. Daarbij zijn ook verschillen, zij het marginaal, in de beantwoording tussen werkgever en werknemer.
 - In gemiddeld **60%** van deze gevallen wordt de bekendheid verkregen via aanvalsplannen, -kaarten of -systemen.
 - In gemiddeld **16%** wordt de bekendheid verkregen via de eigen kennis van de stad of plaats.
 - In gemiddeld **14,4%** wordt de kennis verkregen door onder andere eigen waarnemingen, via het bedrijf, via info van de meldkamer of de commandant.
 - In **9,6%** gevallen is onbekend hoe de informatie wordt verkregen.

5.5 MODULE FYSIEKE BELASTING

Omschrijving inspectiepunt:

Bij de brandweer komt fysieke belasting geregeld voor. De omstandigheden waaronder het werk moet worden uitgevoerd is zwaar. Ten eerste ontstaat er bij de melding een verhoging van de hartslag en de bloeddruk. Dan wordt er door de vrijwilligers naar de kazerne gereden, eventuele beroepskrachten zijn reeds aanwezig. Hier moet de brandweerkleding worden aangetrokken en de adembescherming worden omgehangen. Tijdens de inzet moet er gewerkt worden met zwaar materieel in werkkleding en met persoonlijke beschermingsmiddelen. Meestal moet er geklommen en getild worden. Hiervan zijn zware hydraulische apparatuur, redgereedschap, compressor, slaghaspels, dompelpomp en dergelijke goede voorbeelden. In een aantal gevallen zullen er ook mensen gered moeten worden wat onder die omstandigheden ook als bijzonder belastend ervaren kan worden. Bovendien worden de medewerkers blootgesteld aan hoge temperaturen. Al deze inspanningen, in combinatie met tijdsdruk, snel handelen om mensen en goederen te redden, leiden tot een behoorlijke fysieke belasting.

Een goede conditie is dan ook een voorwaarde om optimaal te kunnen functioneren onder deze zware omstandigheden. Er dient tijdens de inspectie gekeken te worden op welke wijze aandacht besteed is aan het zoveel mogelijk voorkomen van de fysieke belasting. Het onderwerp fysieke belasting hangt samen met het onderwerp ergonomie.

Ergonomie

Bij de beoordeling van de ergonomie wordt beoordeeld of de werkzaamheden en werkplek voldoende zijn aangepast aan de mens. Voorkomende onderwerpen kunnen zijn:

Beeldschermwerk, baliewerkplekken, aanduiding gewichten op de verschillende kisten in het hulpverleningsvoertuig. Wordt er rekening gehouden met ergonomie bij inrichting van voertuigen en kantoorwerkplekken? Is er aandacht voor hulpstukken zoals karretjes, slanghaspels, lichtere materialen en gereedschappen? Is er aandacht voor de ergonomische inrichting van de onderhoudswerkplaats adembescherming?

RESULTATEN

■ Handmatig hanteren van voorwerpen	53 overtredingen
■ Ongunstige werkhoudingen	6 overtredingen
■ De Rautec-greep	zie tekst

5.5.1 **Fysieke belasting algemeen**

Tijdens de inspectie is in een aantal gevallen geconstateerd dat nog niet overal voldoende aandacht is voor de fysieke belasting. Een aantal voertuigen was niet ergonomisch ingericht zodat boven schouderhoogte zware voorwerpen getild moesten worden. Vaak ontbrak op een aantal gereedschapsbakken ook een indicatieve gewichtsaanduiding. Toch werden er ook goede voertuigen aangetroffen waarbij aan dit soort elementen veel aandacht was besteed. Kennelijk ontbreekt er nog steeds een soort uniform ontwerpmodel voor brandweervoertuigen waarnaar gekeken kan worden en wat als referentiekader kan dienen. Er bestaat veel vrijheid wat be-

treft het inrichten van brandweervoertuigen, waarbij de financiële component ook een belangrijke rol speelt.

De fysieke belasting ontstaat zoals reeds eerder in dit verslag aangegeven door tal van factoren. De belangrijkste zijn echter (in combinatie met de psychische belasting) de verhoging van de hartslag, de warmtehuishouding en daarbij de vochtregulatie (opname en afvoer van vocht bij langdurige inzetten). Door vergrote vochtuitscheiding (transpiratie) bestaat er kans op verlies aan elektrolyten en daardoor kan de vermoeidheid eerder toenemen en de concentratie eerder afnemen.

Ook het tillen en verplaatsen van materieel zoals slangen, brandkranen, ladders, gereedschap is onder de specifieke situatie erg belastend. De brandweerman doet dit werk in complete uitrusting zoals brandweerpak, helm, laarzen, handschoenen en adembescherming. Om de fysieke belasting van het personeel niet te vergroten dient er gezocht te worden naar oplossingen en werkmethodes die tillen van zware handmatige lasten beperken. Een aantal korpsen heeft op de materialen de zwaarte van het voorwerp aangegeven ter voorkoming dat iemand zich vertilt aan het voorwerp. Een aantal keren werd door de brandweer gezegd dat voorlichting over tillen nog wel eens weer aan de orde zou mogen komen. Ook verschijnen er op de markt hulpmiddelen zoals slanghaspels die het werk lichter maken omdat dit werk nu vaak met een gebogen rug uitgevoerd moet worden. Helaas worden dit soort zaken niet snel ingevoerd. Zie ook module voertuig.

5.5.2 *De Rautec-greep*

Een ander aspect van tillen en dragen heeft betrekking op het redden van slachtoffers. In sommige omstandigheden, bijvoorbeeld waar haast is geboden en er niet gewacht kan worden op hulpmiddelen voor het vervoer van slachtoffers, kan de brandweerman gebruik maken van de Rautec-methode. De rautec-greep is een manier waarmee een slachtoffer op een effectieve manier door één persoon versleept kan worden. Deze greep wordt in spoedeisende gevallen toegepast.

Dit is een specifieke manier waarmee één brandweerman een slachtoffer op een snelle en beperkt belastbare wijze kan vervoeren. In de monitorlijst is zowel aan de werkgever als werknemer gevraagd of deze Rautec-greep bekend is. In gemiddeld **91,5%** is de rautec-greep bekend voor het snel verplaatsen van slachtoffers.

De vraag riep ook voorbeelden van andere tilsituaties op. Zo werd er gesproken over het tillen van drenkelingen en het redden van slachtoffers. Daarnaast werd met betrekking tot fysieke belasting gevraagd naar het tillen en verplaatsen van zware lasten. Door de geïnterviewden werd aangegeven dat daar wel wat meer algemene informatie over gegeven mocht worden. Tevens werden er opmerkingen gehoord over bouw en inrichting van voertuigen en het gebruik van hulpmiddelen (zie ook fysieke belasting)

5.5.3 *Conditie*

De conditie van het brandweerpersoneel is niet altijd optimaal.

Het vermoeden bestaat dat omwille van de beschikbaarheid van vrijwillig personeel er soepel met de norm wordt omgegaan. Op dit punt zijn bij de Arbeidsinspectie geen exacte gegevens

bekend. Tijdens de gesprekken met commandanten van verschillende korpsen kwam dit punt wel aan de orde.

Een aantal brandweerkorpsen heeft op eigen initiatief, buiten de wettelijke regels voor keuring van brandweer personeel om, zelf conditietesten ingevoerd die verplicht zijn voor alle deelnemers van het korps. Bij onvoldoende resultaat zijn er sancties.

UITDRAAIFRAME (Ergonomie)

De toepassing van een uitdraaiframe geeft de mogelijkheid om een complete kast met inhoud buiten het voertuig te draaien. Het uitdraaiframe kan door een “busdeurconstructie”, in de vorm van een stabiele zwenkarm, uit de materieelruimte worden gedraaid. Het grote voordeel van het uitdraaiframe is de toegankelijkheid van de op het frame gemonteerde uitrustingsstukken rondom.

De treeplank, die door het uitdraaien van het frame vrijkomt, dient als opstap voor de dieperliggende materieelruimte. Hierdoor wordt de bepakking in dit gedeelte beter bereikbaar

5.6 MODULE GELUID

Omschrijving inspectiepunt:

Uit de voorbereiding van het inspectieproject blijkt dat er aspecten van het werk van brandweerman zijn die blootstelling aan schadelijke c.q. hinderlijke geluidsniveaus mogelijk maakt. Sommige machines en voertuigen maken behoorlijk wat lawaai. Bijvoorbeeld de tankautospuit maakt veel lawaai waarbij de pompbediener die daar dichtbij staat dus langere tijd blootgesteld wordt aan hoge geluidsniveaus.

RESULTATEN

■ de pompbediener	76 overtredingen
■ beschermingsmiddelen geluid	5 overtredingen

5.6.1 De pompbediener

Tijdens de repressie heeft een lid van het korps de functie van pompbediener.

De pompbediener bedient de pomp die het water aanvoert en verdeelt naar de verschillende brandweerploegen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een grote pomp die nogal wat lawaai veroorzaakt.

De pompbediener staat voor de bediening dicht bij de pomp en heeft zodoende te maken met te hoge geluidsniveaus van boven de 80 dB(A). Gehoorbescherming zou een oplossing zijn maar bij gebruik van de conventionele gehoorbeschermingsmiddelen doet zich direct een ander probleem voor. Een pompbediener dient te communiceren met zijn collega's. Deze communicatie zou beperkt worden of zelfs verdwijnen als de pompbediener gebruik maakt van gehoorbeschermingsapparatuur.

Oplossingen kunnen in verschillende richtingen gezocht worden. In eerste instantie zal men de gevaren aan de bron dienen te bestrijden. Dus een pomp gebruiken die minder lawaai veroorzaakt.

De komende jaren zullen pompen vervangen worden door fluisterpompen. Deze pompen produceren veel minder lawaai met behoud van dezelfde eigenschappen en capaciteit als de nu gebruikte pompen.

Op grond van de RI&E is het verplicht duidelijkheid te verstrekken (metingen) over de geluidsniveaus bij de tankautospuit. Er dienen alternatieve maatregelen getroffen te worden om blootstelling aan te hoge geluidsniveaus te voorkomen.

Tot die tijd zou de pompbediener gebruik moeten maken van meer geavanceerde communicatieapparatuur, een zogenaamde head-set. Hierbij wordt gebruik gemaakt van otoplastieken (op maat gemaakte inwendige gehoorbescherming met een luidsprekertje) in combinatie met een microfoon aan de helm zodat er sprake is van gehoorbescherming en er toch gecommuniceerd kan worden. Ook de collega's dienen dan over een head-set te beschikken.

5.6.2 De gehoorbeschermingsmiddelen.

De opmerkingen over gehoorbeschermingsmiddelen hadden onder meer betrekking op het ontbreken van gehoorkappen in de werkplaats, en het voorhanden hebben van gehoorbescherming tijdens de repressie.

5.7 MODULE WERKEN OP HOOGTEN - VOERTUIGEN

Omschrijving inspectiepunt:

Het werken op hoogte is een specifiek aspect van het brandweerwerk en dient dan ook met de grootste zorg te worden uitgevoerd.

Bij de repressieve dienst komt werken op hoogten in verschillende verschijningsvormen voor. Het werken op de ladderwagen c.q. hoogwerker maar ook het werk op daken. Ook het betreden van het dak van de brandweerauto om er materieel vanaf te halen valt onder werken op hoogte. Dat soort werk gebeurt over het algemeen onder (tijds)druk en onder moeilijke omstandigheden (bijvoorbeeld in pak met adembescherming), bij redding van slachtoffers en dergelijke. Zijn er dan voldoende middelen om valgevaar te voorkomen en hebben de mensen dan ook geoefend met dergelijke middelen. Wordt er gebruik gemaakt van bepaalde procedures voor het werken op hoogte en wordt er ook gebruik gemaakt van eventuele specifieke arbeidsmiddelen?

RESULTATEN

■ Valgevaar	66 overtredingen
■ Daken	zie tekst
■ Voertuigen	2 overtredingen
■ Hoogwerker	10 overtredingen
■ Ladderwagen	zie tekst
■ Autospuit en arbo-ladderpakket	zie tekst
■ Hijskranen	1 tekortkoming
■ Haakarmvoertuig	zie tekst
■ Keuren en beproeven mobiele arbeidsmiddelen	2 overtredingen
■ Inrichting voertuigen	zie tekst
■ veiligheidsgordels achterin	zie tekst
■ omkleden in het voertuig	zie tekst

5.7.1 Valgevaar - algemeen

Als werknemers op locaties moeten werken waar gevaar bestaat voor het vallen van hoogten, moeten doeltreffende maatregelen zijn getroffen. Dit geldt ook voor het zich begeven naar de werkplek.

Met deze omschrijving is valgevaar vastgelegd in de brieven van de Arbeidsinspectie op het moment dat valgevaar geconstateerd is.

Voor het inspectieproject Brandweer werd het begrip valgevaar ruimer doordat het toepassingsgebied ook ruimer was.

Om te komen tot oplossingen voor het valgevaar zonder dat daarmee het werk van de brandweer tijdens de repressie wordt belemmerd is er overleg gaande met het ministerie van BZK en het brandweerveld. Doel is te komen tot een in de praktijk toepasbare richtlijn voor het werken op hoogten tijdens de repressie.

De risico's van valgevaar buiten de repressie zijn beter te beperken en daar kunnen de wettelijke bepalingen zonder meer worden toegepast. Het betreft dan ook de oefensituaties.

Valgevaar doet zich voor, met name in de repressie en de werkzaamheden die rechtsreeks met de repressie verband houden.

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Het werken met de ladderwagen, hoogwerker, en het verlaten van de bak of korf in verband met reddingswerk.
- Het betreden van het dak van een tankautospuit om daar ladders of zuigslangen af te halen voor gebruik.
- Het betreden van daken (bij bijvoorbeeld een schoorsteenbrand) tijdens een uitruk.
- Het werken met lange ladders bij reddingswerk of brandbestrijding.
- Het werken in de diepte, dus in bijvoorbeeld kelderruimten, of andere lager liggende ruimten waar valgevaar reëel aanwezig is.

De geconstateerde overtredingen hadden met name op deze vijf onderwerpen betrekking.

5.7.2 Hoogwerker en ladderwagen.

Over het veilig gebruik van deze voertuigen is een intensief overleg gaande. Met name is er gesproken over het aanbrengen van valbeveiligingen op de ladder en de beveiligingen in de korf van de hoogwerkers en of de ladderwagen met korf. De ladder van de ladderwagen dient voorzien te zijn van een valstopapparaat. Hiermee kan de brandweerman de ladder beklimmen maar is aangeliijnd en is op die manier beschermd tegen vallen van hoogte. In de korf, die vaak aan het einde van de ladder op de ladderwagen bevestigd is, dient een onafhankelijke tweepunts bediening aanwezig te zijn. Op deze manier beveiligd mag het niet mogelijk zijn dat de korf in beweging gezet wordt als een van de knoppen losgelaten wordt.

Een aantal korpsen gaf aan dat er problemen waren bij de fabrikant met het aanbrengen van een valstopapparaat op de uitschuifladder. De fabrikant dient het voertuig op dat punt opnieuw te laten keuren als de valstopbeveiliging op de ladder wordt aangebracht. Van een nieuwe CE-keuring voor het gehele voertuig is geen sprake omdat het hier een additionele aanvulling betreft waardoor de functie van het arbeidsmiddel niet wijzigt. De keuring heeft alleen betrekking op het nieuw aangebrachte deel.

5.7.3 Andere voertuigen

Bij de brandweerkorpsen zijn tal van specialistische voertuigen aanwezig. Al deze voertuigen hebben eigenschappen die toegespitst zijn op de hulpverlening en brandbestrijding door de brandweer.

De Arbowet en -besluit geven bepalingen om de gevaren te voorkomen en geven aan hoe dat dient te gebeuren. In het Arbobesluit is een bepaling opgenomen dat de toepassing van de Arbowet bij repressief optreden van de brandweer een goede taakuitoefening niet mag belemmeren.

Als voorbeeld:

Het werken met een hoogwerker kent in het Arbobesluit een aantal regels. Tijdens een reddingsoperatie is het mogelijk dat een brandweerman uit de bak van de hoogwerker stapt om een slachtoffer van een dak te redden.

Een aantal artikelen in de Arbeidsomstandighedenwet is op dat moment niet van toepassing, omdat deze het werk tijdens de repressie zouden kunnen belemmeren. Er dient daarbij heel goed in ogenschouw genomen te worden dat op dat moment de risico's onaanvaardbaar groot

kunnen worden. Op dat moment zal er een goede risico-inschatting gemaakt moeten worden en zal het beleid daarop aangepast moeten worden.

Tijdens de inspecties zijn er een beperkt aantal overtredingen geconstateerd wat betreft de hoogwerker, de hijskraan en het keuren en beproeven van de mobiele arbeidsmiddelen.

Tankautospuiter (TAS)

Bij de autospuiter kwamen **drie** opmerkelijke zaken naar voren. **Allereerst** het betreden van het dak van de TAS, om daar materiaal (ladders en zuigslang) af te halen. Bij het betreden van het dak ontstond valgevaar.

Betreding van het dak voor materiaal kan worden voorkomen door het gebruik van een zogenaamd arbo-ladderpakket. Dit is een constructie waarbij via een scharnierend mechanisme de “lading” aan de achterzijde van het voertuig wordt afgeladen. Hierdoor hoeft het voertuig niet meer beklommen worden waardoor betreding van het dak en de kans op valgevaar tot het verleden behoren..

Het arbo-ladderpakket zal in de toekomst als standaard op iedere autospuiter worden toegepast.

Het ARBO-ladderrek is een hydraulisch/mechanisch beweegbaar ladderrek. Bij het naar achteren schuiven kantelt de achterzijde van het ladderrek naar beneden, waardoor de ladders en de zuigslangen vanaf de straat, aan de achterzijde van het voertuig, kunnen worden afgenomen. De constructie van het ARBO-ladderrek is zodanig, dat aan de materieelruimte van het voertuig aan de achterzijde geen afschuining noodzakelijk is. De volledige ruimte blijft beschikbaar. De bediening van het ARBO-ladderrek vindt plaats door een in de pompruimte gemonteerde schakelaar. De pompbediener kan blijven staan en wordt niet gehinderd door het ladderrek.

Het **tweede punt** was het hanteren van zware materialen die zich in de voertuigen bevinden. De autospuiten en het hulpverleningsvoertuig bevatten materialen die zwaarder zijn dan 25 kg. Gedacht kan worden aan kleine pompen en pneumatische en hydraulische scharen (red-gereedschap). Deze materialen zijn zwaar en moeilijk hanteerbaar. In bijna ieder korps kwam de constatering van dit probleem voor. Zie ook de module fysieke belasting.

Het **derde punt** betreft de veiligheid van het personeel in de wagen. Op de zitplaatsen achter de bestuurder en bijrijder ontbraken vaak **veiligheids gordels**. Daardoor lopen de inzittenden het risico letsel op te lopen als er plotseling geremd moet worden of een onverwachte beweging gemaakt moet worden (uitwijken).

Indien de gordels wel aanwezig zijn dan worden ze door het personeel als een belemmerende factor gezien omdat het personeel tijdens de rit zich omkleedt en daarbij het dragen van een heupgordel dit bemoeilijkt, zo niet onmogelijk maakt.

Over het gebruik en de aanwezigheid van de heupgordels bestaat geen onduidelijkheid. Deze dienen aanwezig te zijn en gebruikt te worden.

De “Richtlijn Letselpreventie in Brandweervoertuigen” is al geruime tijd van kracht en geeft tal van regels omtrent de veiligheid.

5.7.4 Haakarmvoertuig

Het haakarmvoertuig wordt gebruikt om containers en bakken met behulp van een haakarm van en op het voertuig te verplaatsen. Daarbij beweegt de haakarm waardoor de last langzaam verschuift. Het voertuig rijdt langzaam naar voren terwijl de bak wordt afgezet.

Bij het afzetten van een lading dient de bemanning van het voertuig zicht te hebben op de plaats waar de lading afgezet wordt, achter het voertuig. De chauffeur en een assistent dienen er samen voor te zorgen dat er zich geen personen achter het voertuig bevinden. In het voertuig dient een schriftelijke procedure aanwezig te zijn waarin is aangegeven op welke wijze en welke veiligheidsmaatregelen getroffen moeten worden bij de werkzaamheden.

5.8 MODULE PERSOONLIJKE BESCHERMINGSMIDDELEN

Omschrijving inspectiepunt:

Onderhoud persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's).

De brandweer beschikt naast de brandwerende kleding over tal van beschermingsmiddelen zoals laarzen, handschoenen en helm. De adembeschermingsapparatuur is een essentieel onderdeel dat ten alle tijde feilloos dient te werken. De adembescherming bestaat uit een toestel met een ademluchtcilinder, draagbanden en een gelaatsmasker. Deze onderdelen dienen na inzet of oefening gereinigd te worden en gecontroleerd te worden op hun functioneren. Een en ander dient goed geregistreerd te worden om een actueel beeld te houden op de staat van onderhoud van de apparatuur.

Werken onder overdruk

Bij het werken onder overdruk ontstaan specifieke risico's. Bij duikarbeid wordt gebruik gemaakt van duiksets, ademluchtcilinders, duikautomaat, duikpakken etc. Tevens is er per definitie sprake van een risico-volle activiteit waar soms een zware psychische component in opgesloten zit nl. het zoeken en/of eventueel redden van drenkelingen. Soms hebben de slachtoffers reeds langere tijd in het water gelegen met alle gevolgen van dien. Ook het bergen van verkeersslachtoffers uit te water geraakte voertuigen is speciale taak waar een brandweerdruiker voor gevraagd wordt. Het werk vraagt veel accuratesse. Voor de Arbeidsinspectie zijn in dit project de volgende vragen van belang:

- Zijn er protocollen met betrekking tot het werken onder overdruk?*
- Welke veiligheidsmaatregelen zijn er genomen?*
- Is er een, op de lokale situatie afgestemde, werkinstructie?*
- Is de werkinstructie op de waterongevallenwagen (WO) aanwezig?*
- Is er een duikmedisch begeleider aanwezig bij inzet en bij oefening?*

RESULTAAT

■ algemeen	25 overtredingen
■ het in goede staat houden van pbm's	9 overtredingen
■ Werken onder overdruk	zie tekst
■ ADEMBESCHERMING	zie tekst
■ testen en onderhoud adembeschermingsapparatuur	
■ onderhoudsschema apparatuur (resultaat monitorlijst)	
■ ontwikkeling richtlijn	

De algemene opmerkingen over persoonlijke beschermingsmiddelen zijn ook hier op te splitsen in de opmerkingen die betrekking hebben op het werk in de kazerne (werkplaats e.d.) en tijdens de repressie.

Voor wat de kazerne betreft ging het met name in de werkplaats om het ontbreken van bijvoorbeeld veiligheidsbrillen, gehoorbescherming, voorzieningen bij laswerkzaamheden, handschoenen en dergelijke.

Daarbij zijn eveneens opmerkingen gemaakt over het onderhoud van die persoonlijke beschermingsmiddelen.

Voor de repressie spitste de opmerking zich toe op de adembeschermingsapparatuur.

5.8.1 Testen en onderhoud adembeschermingsapparatuur

Adembeschermingsapparatuur, wordt bij vrijwel iedere inzet van brand gebruikt.

De apparatuur dient ter bescherming van de brandweerman die locaties betreedt waar de ademhaling belemmerd wordt door de aanwezigheid van giftige en schadelijke dampen en gassen.

Na iedere inzet moet de apparatuur onderhouden worden. De flessen moeten gevuld worden en slangen, masker en fles dienen getest te worden op een goede werking zodat ze bij een volgende inzet weer veilig en zonder risico's gebruikt kunnen worden.

Uit de monitor is gebleken dat er bij vrijwel alle korpsen (**88,8%**) een **registratie** aanwezig is van het onderhoud van adembeschermingsapparatuur. Echter, een deugdelijk inzicht van de status van ieder toestel en of masker ontbrak.

In veel gevallen wordt volstaan met de jaarlijkse test van de leverancier. Testen na iedere inzet komt bij de korpsen nauwelijks voor. De reden daarvan is gelegen in het feit dat lang niet alle korpsen beschikken over de kostbare testapparaten. Ook is geconstateerd dat de opleiding van de mensen die het onderhoud uitvoeren lang niet altijd meer aansluit op de laatste ontwikkelingen op technisch gebied.⁹

Om de kosten van de aanschaf van de testapparatuur te drukken zou het mogelijk moeten zijn dat verschillende korpsen samen gebruik maken van de faciliteiten binnen een bepaalde regio. De apparatuur wordt dan optimaal benut en niet alle korpsen hoeven afzonderlijk tot aanschaf over te gaan.

⁹ Testapparatuur en onderhoud adembescherming
maart 1999

Met betrekking tot de ontwikkeling van een richtlijn over het onderhoud en testen van adem-beschermingsapparatuur wordt verwezen naar het hoofdstuk “aanbevelingen”.

5.8.2 Werken onder overdruk

Tijdens alle inspecties zijn er slechts 4 tekortkomingen geconstateerd die te maken hebben met de duikarbeid.

Het blijkt dat er met dit onderdeel van de taak binnen de brandweer zorgvuldig wordt omgegaan. Met betrekking tot de protocollen en werkinstructies bij duikarbeid, de veiligheidsmaatregelen en de overige van te voren vastgestelde inspectiepunten zijn geen noemenswaardige overtredingen geconstateerd.

5.9 MODULE WERK- EN RUSTTIJDEN

Omschrijving inspectiepunt:

Voor de kantoorwerkzaamheden bij de brandweer geldt dezelfde werktijdregeling als voor het gemeentelijk personeel (Arbeidstijdenwet). Voor de repressieve dienst geldt het Besluit Brandweerpersoneel.

Tijdens de inspectie moet gelet worden op de registratie van werk- en rusttijden van bijvoorbeeld een willekeurige periode van 13 achtereenvolgende weken.

RESULTATEN

■ algemeen	36 overtredingen
■ specifiek brandweer	23 overtredingen
■ Arbeidstijdenwet (ATW) en de vrijwilliger	
■ de beroeps die als vrijwilliger is geconsigneerd.	
■ verschillen beroeps en vrijwilligers	
■ uitruk en ATW	
■ consignatie	
■ samenloop “normale” baan en brandweerwerk	

5.9.1 Werk- en rusttijden - algemeen

De overtredingen die onder deze noemer zijn geconstateerd hebben vooral betrekking op een deugdelijke registratie, de informatie over de roosters, de maximale arbeidstijd bij overwerk en de dagelijkse en wekelijkse rusttijd.

5.9.2 Werk- en rusttijden - specifiek Brandweer

Over de specifieke aangelegenheden van de Arbeidstijdenwet en de brandweer zijn relatief weinig opmerkingen gemaakt. Als er wel overtredingen waren hielden die in de meeste gevallen verband met een niet deugdelijke registratie.

De bepalingen van de ATW zijn niet van toepassing op de werkzaamheden tijdens een repressie. Tijdens de inspectie bleek dat dit nog niet door iedereen bij de brandweer werd begrepen. In sommige gevallen werd de tijd dat men bezig was met de repressie wel genoteerd. De tijden dat men met cursus, oefening of andere werkzaamheden, niet zijnde repressie, bezig was werden matig genoteerd. Vaak wel de duur van de werkzaamheden maar niet de aanvangstijden en de tijden van beëindiging van de werkzaamheden. Juist dit laatste is essentieel voor de controle op de werk- en rusttijden.

Ook ontstonden er in de loop van het inspectieproject onduidelijkheden of vragen en opmerkingen over de toepassing van de ATW.

In het kort kwamen deze op het volgende neer:

■ *Verskil tussen beroeps en vrijwilligers.*

De verschillen tussen beide hebben vooral te maken met de inzet in combinatie met de consignatie. Bij de beroepsbrandweer zijn de roosters voor de werkweken van tevoren helder en eerder bekend dan bij de vrijwilligers. Het vullen van het rooster bij een korps dat grotendeels uit vrijwilligers bestaat kent meer factoren waar rekening mee moet worden gehouden.

Ook de registratie van de werk- en rusttijden kent verschillen. Bij de beroepsbrandweer zijn de registraties eenvoudiger en overzichtelijker. Bij de registratie van de uren van vrijwilligers moet men een goed beeld hebben van wat de man of vrouw in zijn of haar hoofdbetrekking aan uren heeft gewerkt of moet werken en het aantal uren dat de vrijwilliger voor de brandweer heeft gewerkt of moet werken.

■ *De samenloop tussen de normale baan en vrijwilliger bij de brandweer.*

Het ging daarbij met name over het optellen van het aantal uren dat gewerkt werd en het bepalen van de maximale arbeidsduur.

Als een vrijwilliger een hele nacht is ingezet voor een uitruk en de volgende dag verschijnt hij op zijn werk dan zal zijn nachtrust onder druk hebben gestaan. Hoe dat zich zal uiten in zijn dagelijkse arbeidsomstandigheden is maar de vraag. Het beste zou zijn dat de vrijwilliger afspraken met zijn werkgever maakt over het later aanvangen van de arbeid na een nachtelijke inzet.

■ *De beroeps die naast deze hoofdbetrekking tevens lid is van de vrijwillige brandweer.*

Het kwam nogal eens voor dat een lid van een beroepsbrandweer in een grotere plaats of stad, en die woonachtig is in een omliggende plaats, lid is van de vrijwillige brandweer in zijn woonplaats.

De vraag rees of hij naast zijn beroepstaak als brandweerman met aanwezigheidsdienst (dus op de kazerne aanwezig zijn, 24 uren dienst) ook nog als vrijwilliger bij een ander korps mocht werken.

Het bleek dat dit wel kan mits het aantal aanwezigheidsdiensten van de hoofdbetrekking samen met de taak als vrijwilliger het wettelijk vastgestelde aantal niet overschrijdt.

■ *De ATW en de vrijwilliger*

Het was bij de vrijwillige brandweer niet altijd duidelijk dat zij, op het moment dat zij als vrijwillige brandweerman/vrouw werken, (dus cursus volgen opleidingen volgen, oefenen of overige werkzaamheden niet zijnde repressie) onder de werkingssfeer van de ATW vielen.

Via een brochure “Arbeidszaken in beweging” met de titel “De Brandweer en de Arbeidstijdenwet” was de materie al eens uiteengezet. Deze brochure van de VNG was reeds voor de aanvang van het inspectieproject aan gemeenten toegestuurd. Toch bleven er veel vragen over. Dat heeft ertoe geleid dat de Arbeidsinspectie samen met BZK en het brandweerveld, tijdens het inspectieproject, een circulaire heeft opgesteld om de meest voorkomende problemen nog eens helder onder de aandacht van het brandweerveld te brengen.

6. CONCLUSIES

6.1 Conclusie in relatie met de doelstelling

De doelstelling van het inspectieproject bevatte de volgende onderdelen:

1. **Controle op de naleving** van de Arbeidsomstandighedenwet, de Arbeidstijdenwet en de Wet Gevaarlijke Werktuigen. Handhaving op geconstateerde overtredingen volgens het handhavingsbeleid van de Arbeidsinspectie.
2. Zicht te krijgen op de betrokkenheid van de gemeenten met betrekking tot de uitvoering van **systematische arbozorg** bij de brandweer.
3. Door het overleg met brandweerveld de mogelijkheden van **protocol-ontwikkeling** (standaard procedures) bij de brandweer voor de repressieve taken te stimuleren.
4. Zicht krijgen op **de stand van zaken** met betrekking tot de arbeidsomstandigheden in zijn algemeenheid bij de brandweer.

6.1.1 *Conclusie met betrekking tot de controle op naleving wet- en regelgeving.*

De controles bij de brandweer in Nederland hebben een beoogd effect opgeleverd. Geconcludeerd kan worden dat bij de brandweer het bewustwordingsproces verder op gang is gekomen met betrekking tot de naleving van de wettelijke voorschriften. Verder kan geconcludeerd worden dat door de inspecties een verdere ontwikkeling van een arbobeleid bij de gemeentelijke brandweer meer gestalte krijgt.

Met betrekking tot de handhaving op de geconstateerde tekortkomingen kan geconcludeerd worden dat de brandweer voortvarend te werk is gegaan met het oplossen van deze tekortkomingen. Het ging daarbij vaak om de “technische” en concrete overtredingen. De overtredingen op beleidsmatig gebied kregen vaak een wat langere handhavingstermijn en daarvan zullen de hercontroles in een aantal gevallen nog moeten plaatsvinden.

6.1.2 *Conclusie met betrekking tot het zicht krijgen op de betrokkenheid van gemeenten m.b.t. de uitvoering van systematische arbozorg bij de brandweer.*

Tijdens de inspectieopzet was het reeds duidelijk dat de betrokkenheid van het gemeentelijk apparaat bij de implementatie van arbozorg bij de brandweer minimaal was. Er kan nu, na de inspectieperiode, geconcludeerd worden dat de betrokkenheid van de gemeente met betrekking tot deze uitvoering inderdaad minimaal is gebleken.

Daarbij dient wel in ogenschouw genomen te worden dat bij de totstandkoming van de RI&E bij de brandweer er gebruik gemaakt wordt van de ISAB-methode die vooruit loopt op de meer algemene en uiteenlopende methodieken die binnen het gemeentelijke apparaat toegepast worden.

Eigenlijk zou in dat opzicht de gemeente facilitair voor het brandweerkorps moeten optreden ten behoeve van het gemeentelijk brandweerkorps dat een eigen arbozorgsysteem gaat opzetten. Veel aspecten van de arbozorg zijn verankerd in een aantal beleidsdocumenten. De brandweer zou van het gemeentelijk beleid gebruik kunnen maken en dat kunnen implementeren in haar organisatie. Het is op zich vreemd dat er bij veel gemeenten kennelijk nog geen integraal arbobeleid wordt gevoerd.

Het is voor een aantal van de vrijwillige commandanten een te grote belasting om een arbozorgsysteem op te zetten.

De kans is groot dat indien dit arbobeleid niet goed ontwikkeld en geborgd wordt de aandacht voor de arbeidsomstandigheden snel zal terugzakken. Dit kan gevaar opleveren voor de medewerkers van de brandweer. In de inleiding is aangegeven dat de kwaliteit van mens en materieel optimaal dienen te zijn. Bij onvoldoende toezicht op de werkplek, bewaking van de procesgang en borging van het behaalde resultaat is de kans groot dat er risico's ontstaan. Een aantal korpsen toonden bereidwilligheid zelf een arbozorgsysteem op te zetten gebaseerd op de NPR5001 richtlijn.

De brandweer moet, in gezamenlijk overleg tussen de korpsen, komen tot een specifiek en uniform instrument om arbobeleid bij de brandweer vorm en inhoud te geven (bijvoorbeeld volgens NPR 5001). Het kan in een aantal gevallen ook voldoende zijn om het gemeentelijke arbobeleid te implementeren bij de brandweer. De Arbeidsinspectie verlangt van de gemeenten om de brandweer zowel financieel als in personele zin te ondersteunen bij het ontwikkelen van een deugdelijk arbobeleid.

6.1.3 Conclusie met betrekking tot protocol-ontwikkeling

Tijdens de inspecties werd de Arbeidsinspectie geconfronteerd met een aantal knelpunten die in het kader van de handhaving discussie oproepen. De Arbeidsinspectie kon op een paar punten wel handhaven maar kreeg toch allerlei opmerkingen uit het brandweerveld over de complexiteit van de punten in relatie tot de handhaving. In onderling overleg is toen vastgesteld dat de brandweer met voorstellen zou komen tot aanpak van de problematiek. De Arbeidsinspectie zou na toetsing van de voorstellen gaan handhaven op de door het brandweerveld ontwikkelde procedures / richtlijnen.

Het ging daarbij om de volgende punten:

- Realistisch oefenen en bouw extra oefencentra
- Innovatieve middelen
- Werken op hoogte
- Onderhoud adembescherming
- Bouw en inrichting van voertuigen
- Risico-inventarisatie en -evaluatie methodiek t.b.v. repressief optreden
- Overig
 - Alcoholgebruik
 - Opkomst uitruk
 - Standaard inzet scenario's

Van de hierboven genoemde aandachtspunten hebben **'werken op hoogte'** en **'onderhoud adembescherming'** geleid tot een (concept)protocol.

Voor de overige punten zijn in overleg met het ministerie van BZK en het brandweerveld afspraken gemaakt met betrekking tot het opstellen van een plan van aanpak voor oplossing van de problematiek.

6.1.3.1 Realistisch oefenen

Tijdens de gesprekken tussen de Arbeidsinspectie, de medewerkers en de leiding van de brandweer is naar voren gekomen dat er te weinig mogelijkheden zijn om realistisch te oefenen. Ook een onderzoek van het Ministerie van BZK (IBR), “Realistisch oefenen op oefencentra; de binnenbrand”, van maart 2000, geeft dit aan.

Er bestaat in Nederland een relatief gebrek aan oefencentra. Er zijn enkele witte vlekken op de kaart waardoor het voor een aantal brandweerkorpsen lastig wordt, gezien de lange reistijd (telt mee in de uren die vallen onder de Arbeidstijdenwet) één of minstens twee keer per jaar realistisch te oefenen.

De Arbeidsinspectie is het met de conclusie uit het onderzoek van BZK eens. De norm is dan ook dat een medewerker van de brandweer in de repressieve dienst tenminste één keer per half jaar realistisch dient te kunnen oefenen, zeker nu het voorkomen van het aantal incidenten steeds minder wordt. De praktische kennis en vaardigheden verdwijnen daarmee. Er dienen meer financiële middelen door de gemeente beschikbaar gesteld te worden om deze doelen te verwezenlijken.

Ook was er sprake van onduidelijkheid ten aanzien van oefenmodellen en oefenmethodieken. Oefenen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de werkgever en de werknemer. Mede door het tot stand komen van een “Leidraad oefenen” is er nu een gestructureerde methodiek ontstaan die inhoud kan geven aan die gezamenlijke verantwoordelijkheid.

De “Leidraad oefenen” is ontwikkeld door het Nibra in opdracht van de afdeling Brandweerbzorg van het Ministerie van BZK.

Met het uitkomen van de “Leidraad oefenen” is een goede stap gezet in het uniform en structureel oefenbeleid. De Arbeidsinspectie gaat er vanuit dat deze “Leidraad oefenen” op korte termijn wordt geëvalueerd en beoordeeld op de praktische aspecten.

6.1.3.2 Innovatieve middelen

De invoering en toepassing van innovatieve middelen zou binnen de brandweer een meer gestructureerd karakter moeten krijgen. Bij sommige korpsen kan er geconcludeerd worden dat er een achterstand is in het meegaan in de laatste stand der techniek. De Arbeidsinspectie verlangt dan ook dat de gemeentebesturen de gemeentelijke korpsen de ruimte te geven om de stand der techniek voor dergelijke middelen bij te houden.

Hierbij dient overigens opgemerkt te worden dat bij aanschaf van een warmtebeeldcamera tevens een aanpassing in de opleiding dient plaats te vinden en ook de oefeningen hiermee moeten worden aangepast.

6.1.3.3 Werken op hoogte

De eerder vermelde werkgroep heeft een nota “Veilig werken op hoogte” opgesteld. Deze nota (nog in de conceptfase) is op een landelijk congres voor brandweerpersoneel besproken. De Arbeidsinspectie is bij de ontwikkeling van de nota betrokken geweest en staat achter de visie en adviezen die in de nota genoemd worden.

De Arbeidsinspectie beschouwt de nota als richtinggevend voor situaties in het werken op hoogte en zal deze bij eventuele inspectie betrekken in de handhaving.

Onder deze noemer valt ook het aanbrengen van een arbo-ladderpakket op de tankautospuit. Tevens is in de nota aangegeven dat het dak van een tankautospuit geen werkplek is.

De Arbeidsinspectie zal met vertegenwoordigers uit het brandweerveld en het ministerie van BZK afspraken maken over geleidelijke invoering van het aanbrengen van een arboladder-

pakket op de tankautospuiter. Door het brandweerveld dient eerst geïnventariseerd te worden om hoeveel voertuigen het gaat en hoeveel tijd het kost de aanpassing uit te voeren .

6.1.3.4 Onderhoud adembescherming

Het onderhoudsmodel Adembescherming is in concept klaar en zal naar verwachting eind 2000 kunnen worden ingevoerd bij alle korpsen in Nederland. De Arbeidsinspectie zal bij eventuele inspecties (handhaving) op dit punt de vastgestelde richtlijn als referentiekader gebruiken.

6.1.3.5 Bouw en inrichting voertuigen

De Arbeidsinspectie verlangt een actiever beleid t.a.v. de bouw en inrichting van brandweervoertuigen. Hierbij zal het programma van eisen voor de inrichting van voertuigen strakker moeten worden uitgevoerd. Er dient meer gelet te worden op de arbo aspecten die nu nog vaak in de schaduw staan van de technische aspecten.

6.1.3.6 Risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E)

Met het Ministerie van BZK, Directie Brandweer en Rampenbestrijding, is besproken de ISAB-II-methode verder te ontwikkelen. Het zou een goed initiatief zijn om dit samen met een aantal arbodiensten verder uit te werken. Tevens zou het NIBRA hier een rol in kunnen spelen door het ontwikkelen van een opleidingsmodule "RI&E-Brandweer"

Met betrekking tot de inventarisatie van potentiële gevaren in het verzorgingsgebied van de brandweer dient de afdeling preventie bij veel korpsen uitgebreid te worden. Dit om de achterstand op dit terrein weg te werken of de stand van zaken te actualiseren.

6.1.3.7 Overig

Er zijn ook een aantal zaken aangetroffen waar het brandweerveld in haar totaliteit zou moeten proberen meer eenheid in beleid over te ontwikkelen. Het betreft hier de volgende aandachtspunten:

1. *Alcoholgebruik*, voor tijdens en na repressie en of oefeningen. Alcoholgebruik tijdens de consignatie.
2. *Opkomst naar de kazerne en uitruk*. Uit onderzoek is gebleken dat de meeste verkeersongevallen onder het brandweerpersoneel plaatsvinden op het moment dat de brandweerman zich van huis naar de kazerne begeeft.
3. Naar analogie van de procedure voor het werken op hoogte zouden er mogelijk meer *standaard inzetscenario's* (of richtlijnen) ontwikkeld kunnen worden die er toe leiden dat er bij de brandweer minder ongevallen plaatsvinden en dodelijke slachtoffers vallen.

6.1.4 Conclusie met betrekking tot het zicht krijgen op de stand van zaken van arbeidsomstandigheden bij de brandweer in zijn algemeenheid

Zowel tijdens de voorbereidingen als tijdens de uitvoering van het inspectieproject Brandweer heeft de Arbeidsinspectie zicht gekregen op de stand van zaken op het gebied van arbobeleidsvoering en de arbeidsomstandigheden bij de repressieve dienst.

Het is al eerder aangegeven maar de conclusie is dat de systematische zorg voor arbeidsomstandigheden bij de brandweer verbeterd kan worden. De aanschaf van innovatieve middelen blijft achter bij de stand der techniek. Er bestaat bij een aantal korpsen een terughoudende

opstelling als het gaat om de invoering van nieuwe technische hulpmiddelen. Ook is tijdens de inspectieperiode in het overleg met vertegenwoordigers uit het brandweerveld gebleken dat sommige korpsen erg vasthouden aan bestaande vormen van repressie terwijl er inmiddels nieuwe denkbeelden en technieken zijn ontwikkeld over o.a. werken op hoogte en blussen van een binnenbrand. Tevens is uit de informatie gebleken¹⁰ dat er meer gelegenheid tot realistisch oefenen dient te komen. Van vier op de tien gemeenten in Nederland zijn de brandweermensen in de jaren 1996 tot en met 1998 niet geoefend in de bestrijding van de binnenbrand op een oefencentrum. In die gemeenten, zeker als er ook sprake is van een geringe ‘echte’ ervaring, is de vaardigheid om veilig en doeltreffend een binnenbrand te bestrijden niet of nauwelijks meer aanwezig.¹¹

De Arbowet geeft in artikel 8 “Voorlichting en onderricht” aan dat de werkgever er voor moet zorgen dat werknemers doeltreffend worden ingelicht over de te verrichten werkzaamheden en de daaraan verbonden risico’s, alsmede over de maatregelen die er op gericht zijn deze risico’s te voorkomen of te beperken.

Op grond van bovenstaande ziet de Arbeidsinspectie het nut van geregeld oefenen om de vaardigheden op peil te houden dan ook als een belangrijk item. De Arbeidsinspectie hanteert dan ook als norm dat er minimaal één keer per half jaar wordt geoefend in een oefencentrum

Met betrekking tot de huidige staat van kazernes en materieel kan geconcludeerd worden dat er wel een paar knelpunten op dit vlak waren maar dat het bij de meeste van de geïnspecteerde korpsen ging om overtredingen die redelijk snel zijn op te lossen. Voor een paar zaken zijn met het brandweerveld afspraken gemaakt om in de komende jaren te komen tot oplossing van de problematiek.

Het betreft hier het aanbrengen van het arbo-ladderpakket op de tankautospuit zodat er niet meer op het voertuig geklommen hoeft te worden. Dit zal enkele jaren vergen omdat het om een groot aantal voertuigen gaat en omdat ook de capaciteit om het ladderpakket te monteren beperkt is. Vaak zullen er ook middelen voor gereserveerd dienen te worden in de gemeentelijke begroting. Daarnaast dienen de voertuigen voorzien te worden van heupgordels op de zitplaatsen voor de manschappen.

Een ander punt dat consequenties met zich meebrengt is het onderhoud aan de adembescherming. Hiervoor dient kostbare testapparatuur aangeschaft te worden en dienen mensen opgeleid te worden. Tevens dient er een onderzoek bij de huidige korpsen plaats te vinden hoe dit op een meer efficiëntere manier kan worden uitgevoerd. Hierbij kan gedacht worden aan een model om de uitvoering van het onderhoud aan de adembescherming te laten uitvoeren in een paar centra in de regio in plaats van de huidige situatie dat elk korps het onderhoud uitvoert.

Voor het werken op hoogte is vastgesteld dat de huidige technieken en beslissingsmodellen niet meer voldoen. Door medewerkers van de brandweer is een nieuw model ontwikkeld om de bevelvoerder te helpen bij het nemen van beslissingen.¹² Hierbij wordt op de locatie een aantal afwegingen gemaakt op grond van bestaande strategieën.

¹⁰ zie rapport realistisch oefenen...BZK

¹¹ Realistisch oefenen BZK 2000

¹² Scenario Brandweer Amsterdam, E. Oomes en TNO Techn. Menskunde Soesterberg

De vier afwegingen zijn:

1. Reddingen onder tijdsdruk
2. Reddingen zonder tijdsdruk
3. Niet- gestabiliseerde incidenten op hoogte
4. Gestabiliseerde incidenten op hoogte

Dit model "werken op hoogte" zal landelijk worden ingevoerd.

6.2 Conclusie in relatie met de projectresultaten

Bij de voorbereidingen van het inspectieproject is veel tijd gestoken in onderzoek van de branche. Er hebben met verschillende mensen uit de brandweerorganisatie gesprekken plaatsgevonden.¹³ Enerzijds om een beeld te krijgen van "het veld" anderzijds was het voor de Arbeidsinspectie van belang helder te krijgen waar de inspectie zich op zou moeten richten.

Voor beide partijen bleek het goed te zijn om informatie uit te wisselen. Het heeft bijgedragen aan een inspectie die voor de brandweer herkenbaar was. De Arbeidsinspectie keek naar zaken die door haar als zinvol werden beoordeeld. Voor de Arbeidsinspectie was het goed om kennis te hebben van de aard van de werkzaamheden, het materieel en de organisatie. Zodoende kon de Arbeidsinspectie gericht insteken op de specifieke arbeidsomstandigheden voor de brandweer. Uit de inspectieresultaten¹⁴ blijkt dat er op een groot aantal punten is gehandhaafd.

Tijdens de start van het inspectieproject is duidelijk aangegeven dat het accent zou liggen op de arbeidsomstandigheden bij de repressieve dienst (warme tak). Vanzelfsprekend is er ook gekeken naar de arbeidsomstandigheden voor de administratieve dienst (koude tak). Ook kantoren en werkplaatsen dienen aan de regelgeving te voldoen. Maar de grootste risico's zijn toch te vinden bij de mensen die in de repressieve dienst zitten.

Geconcludeerd kan worden dat er nog onvoldoende structuur in de arbozorg bij de brandweerkorpsen zit (zie ook 'systematische arbozorg'). Hierdoor kwam het op een aantal werkplekken voor dat er overtredingen werden aangetroffen die bij een goed werkend arbozorgsysteem niet nodig waren geweest.

Mede door het inspectieproject heeft de brandweer een aantal zaken tijdens het inspectieproject opgepakt en is daar met een werkgroep actief mee aan de slag gegaan. De brandweer heeft zich over het algemeen coöperatief en actief opgesteld hetgeen blijkt uit de ontwikkeling van de nieuwe protocollen.

6.3 Conclusie in relatie tot de politieke signaalwaarde.

Tijdens de inspectie is gebleken dat er bij veel korpsen een achterstand was op het gebied van de risico-inventarisatie en -evaluatie. In de RI&E is een van de punten het inventariseren van de potentiële gevaren in het verzorgingsgebied voor de brandweer tijdens de repressie. De afdeling preventie van de brandweer werkt samen met de afdeling Bouw en Woningtoezicht van de gemeente en is betrokken bij de afgifte van de gebruikers vergunning voor bedrijven met be-

¹³ zie bijlage 7

¹⁴ zie bijlage 3

paalde risico's. Als de brandweer haar taak tijdens de repressie en of hulpverlening goed en veilig wil uitvoeren moet zij op de hoogte zijn van de verschillende gevaarsaspecten in een bedrijf, ziekenhuis, hotel etc. Door periodiek een ronde te maken binnen het verzorgingsgebied kan men de stand van zaken actualiseren en er eventueel een oefening voor organiseren. De brandweer dient goed op de hoogte zijn met welke gevaren zij in aanraking kan komen en dient op grond daarvan haar strategie te bepalen.

Het bleek tijdens de inspectie dat er juist op dat punt achterstand was. Het ontbrak aan bevelvoerderskaarten c.q. aanvalsplannen of inzetkaarten. Deze waren (nog) niet aanwezig of niet meer actueel. Over dit onderwerp is de Arbeidsinspectie betrokken geweest bij de beantwoording van Kamervragen naar aanleiding van de vuurwerkram্প.

Ook bleek dat de brandweer terughoudend is met de aanschaf van innovatieve middelen. Over het algemeen is het beeld dat gebrek aan communicatie tussen de leiding van de brandweer het gemeentebestuur hier de oorzaak van is. Door grote investeringen, die aansluiting bij de laatste stand der techniek mogelijk moeten maken, vroegtijdig te melden zou er verbetering in deze situatie kunnen komen. De gemeenteraad zou hier een belangrijke rol kunnen vervullen.

7. FOLLOW-UP

De Arbeidsinspectie heeft haar eerste-fase bezoeken in juli 2000 beëindigd. Indien er overtredingen zijn aangetroffen zal er na de afgesproken termijn controle plaatsvinden (tweede fase bezoeken). Deze termijnen verschillen, afhankelijk van de aangetroffen overtredingen.

1. Een aantal trajecten lopen nog en zullen na de presentatie van het eindverslag nog vervolgd dienen te worden (hercontroles, definitieve richtlijnen).
2. Door de brandweer zijn een aantal intenties uitgesproken tot verbetering van de zorg voor de arbeidsomstandigheden. De Arbeidsinspectie zal in een nog nader te bepalen stadium deze voortgang toetsen (RI&E- ISAB, realistisch oefenen, onderhoud adembescherming, werken op hoogte). Daarbij kunnen dan de resultaten geherformuleerd worden in termen van handhaafbare normen.
3. Ook na beëindiging van het inspectieproject zal de Arbeidsinspectie contact houden met verschillende instanties uit het netwerk met het brandweerveld en zullen er afspraken gemaakt worden met het ministerie van BZK en het brandweerveld omtrent nog uit te voeren acties.
4. Gezien de resultaten zoals in dit eindverslag zijn verwoord, zou binnen een periode van ongeveer 3 tot 5 jaar opnieuw een inspectieproject (eventueel op onderdelen) bij de brandweer uitgevoerd kunnen worden om de voortgang in het proces te controleren. Daarbij zou het tot de mogelijkheden behoren de bedrijfsbrandweer in Nederland eveneens te inspecteren.

BIJLAGE 1

INSPECTIELIJST

**INSPECTIELIJST BRANDWEER
ARBOWET '98**

FEIT-NUMMER	BEBOETBAAR / STRAFBAAR ELEMENT	NORM-BEDRAG
W030101	Voeren van arbobeleid	2000,-
W050101	Schriftelijke RI&E aanwezig	2000,-
W050201	Plan van aanpak aanwezig	500,-
W080101	Doeltreffende informatie verstrekken aan werknemers over werkzaamheden, risico's en maatregelen	600,-
W150101	Bijstand aan werkgever door bhv'ers bij snel in veiligheid brengen werknemers in noodsituaties.	1000,-
W150301	deskundigheid, ervaring, uitrusting en aantallen bhv'ers	2000,-
B20170001	bij organisatie BHV rekening houden met aard, grootte en ligging bedrijf	100,-
B20170002	Bij organisatie BHV rekening houden met aanwezige gevaren / brandrisico's	100,-
B20180101	Organisatie BHV zodanig dat na ongeval en brand BHV-taken binnen enkele minuten op adequate wijze kunnen worden vervuld.	300,-
B20180301	Bereikbaarheid en beschikbaarheid BHV'ers onder alle omstandigheden	600,-
B20190101	Adequaat aantal BHV'ers opdat BHV onder alle omstandigheden gewaarborgd is	2000,-
B20210101	Adequaat opgeleide BHV'ers opdat BHV gewaarborgd is	2000,-
W190101	Verplichte samenwerking verschillende werkgevers	300,-
W190201	Schriftelijke vastlegging van organisatie van de samenwerking tussen verschillende werkgevers	100,-
W090101	Onverwijld en schriftelijke melding van ernstig ongeval.	2000,-
W040201	Beleid seksuele intimidatie	600,-
W040202	Beleid agressie en geweld	600,-
B30020101	Veilige en ordelijke inrichting arbeidsplaats	2000,-
B30220101	iedere werknemer moet beschikken over een plaats om zijn kleeding op te hangen.	300,-
B30220201	Adequate kleedruimte voor werknemers die speciale werkkleding moeten dragen	600,-
B30220202	zo nodig kunnen drogen van natte werkkleding	300,-
B30230201	adequaat ingerichte doucheruimte indien werknemers zodanig blootstaan aan vuil, stof of hoge temperatuur dat reiniging van het lichaam nodig is	600,-
B30240201	voor iedere 15 werknemers tenminste één toilet beschikbaar (mannen en vrouwen apart). Urinoirs zijn toegestaan, mits tenminste één toilet voor iedere 25 mannelijke werknemers aanwezig is.	600,-
B30240401	Voor mannen en vrouwen gescheiden toiletten bij meer dan 10 werknemers	600,-
B30130601	Automatische deuren en hekken en de beveiligingen daarvan mogen geen gevaar opleveren voor werknemers	1000,-
B50020001	Organisatie van werk, inrichting arbeidsplaats, toepassing productie- en werkmethode, gebruik hulpmiddelen en pbm-en zijn zodanig dat fysieke belasting geen gevaren oplevert voor vei-	

	ligheid en gezondheid van werknemers	4000,-
B50090101	In de RI&E specifieke aandacht aan gevaren voor gezichtsvermogen en fysieke / psychische belasting bij beeldschermwerk	500,-
B50090201	Doeltreffende maatregelen op basis van RI&E ten aanzien van gevaren voor gezichtsvermogen en fysieke / psychische belasting bij beeldschermwerk	2000,-
B40010001	Zorgvuldigheid, ordelijkheid en zindelijkheid in acht nemen bij de aanwezigheid van hinderlijke of gevaarlijke stoffen	1000,-
B40040101	Voorzieningen om ongewilde gebeurtenissen met aanwezige gevaarlijke stoffen te vermijden	5000,-
B40040301	Voorzieningen om ongewilde gebeurtenissen tijdens het werk aan reservoirs, installaties, verpakkingen en dergelijke waarin zich (restanten van) gevaarlijke stoffen bevinden.	5000,-
B60010101	Klimaat op de arbeidsplaats mag geen gezondheidsschade opleveren.	600,-
B60001401	Ter beschikking stellen pbm-en in geval van schadelijke klimaatsituaties . Indien pbm-en niet mogelijk bij schadelijke klimaatsituaties dan de duur van de arbeid beperken of arbeid afwisselen.	600,-
B60070101	in het kader van de RI&E beoordelen en zonodig meten van het geluidsniveau op iedere arbeidsplaats	1000,-
B60080101	zo mogelijk constructie, inrichting, opstelling, ondersteuning en onderhoud van arbeidsmiddelen zodanig dat tijdens werking equivalent geluidsniveau op arbeidsplaatsen < 85 dB(A) draagt	f 4.000
B60080801	werknemers in de gelegenheid stellen oordeel kenbaar te maken over keuze pbm-en (geluid)	f 100
B60100101	ago in de vorm van audiometrisch onderzoek voor werknemers die worden blootgesteld aan een geluidsdosisniveau van 80 dB(A)	f 100
B60160701	(afschrift) certificaat duikarbeid en duikmedische begeleiding is op de arbeidsplaats aanwezig en wordt desgevraagd getoond aan de toezichthouder	f 100
B50050101	doeltreffende voorlichting over wijze van en gevaren bij handmatig hanteren van lasten	f 600
B50050201	adequate informatie aan werknemers die handmatig lasten hanteren over gewicht van te hanteren last	f 600
B70030101	bij keuze van arbeidsmiddelen rekening houden met risico's uit de ri&e	f 2.000
B70070101	schermen of beveiligingsinrichtingen ter voorkoming van gevaar door bewegende delen van arbeidsmiddelen onderwerp 0403 Motorkettingzaag	f 5.000
B30160101	bij valgevaar zo mogelijk veilige steiger, stelling, bordes of werkvloer aanbrengen, of valgevaar tegengaan door doelmatige hekwerken, leuningen of andere voorzieningen	f 3.000
B30160301	zo nodig aanbrengen adequate vangnetten op doelmatige plaatsen, of zo nodig gebruik van doelmatige veiligheidsgordels met voldoende sterke vanglijnen, of zo nodig adequate andere technische beveiligingen toepassen	

	(bij voorkeur collectieve boven individuele bescherming)	<i>f 3.000</i>
W080301	informatie over doel en werking pbm-en en beveiligingen	<i>f 600</i>
W080401	toezicht op naleving instructies en voorschriften ter voorkoming van risico's en op juist gebruik van pbm-en	<i>f 2.000</i>
B80030101	beschikbaarheid pbm-en	<i>f 1.000</i>
B40090601	pbm-en ter voorkoming van blootstelling aan schadelijke stoffen indien andere maatregelen niet mogelijk zijn	<i>f 5.000</i>
	Werk en rusttijden (volgens "oude lijst")	
800	Informatie werk- en rusttijden	
842	Werk- en rusttijden Brandweer	
84231	Consignatie Brandweer	
84260	Aanwezigheidsdienst (vrijwillige brandweer)	

BIJLAGE 2

MONITORLIJSTEN

MONITORVRAGEN BRANDWEER

VRAGEN AANDE WERKGEVER

REGIO*	NO / OO / ZU / ZW / NW / MI	OMCIRKEL JUISTE REGIO
Datum bezoek:	____ - _____ - 1999	
Inspecteur		afk.
KORPS:	plaats:	

RISICO-INVENTARISATIE

- Welke arbodienst heeft de brandweer ingeschakeld bij de realisatie van de RI&E?

naam:.....

- Is voor de realisatie van de RI&E de ISAB-methode toegepast?

Ja
 Nee

VOORLICHTING EN ONDERRICHT

- Is er een trainingsprogramma voor perslucht dragers?

Ja
 Nee

- Zo ja, hoe vaak wordt er op jaarbasis getraind?

..... keer

MEDEZEGGENSCHAP

- Heeft het korps dat hoofdzakelijk uit vrijwilligers bestaat ook een OR of andere medezeggenschapsvorm?

Ja
 Nee
 Niet van toepassing

- Indien een vrijwillig korps geen medezeggenschapsorgaan heeft, hoe vindt de communicatie tussen werkgever en werknemers dan plaats?

Vindt niet plaats
 Vindt plaats door middel van:

OEFENING

- Wordt er een registratie bijgehouden met betrekking tot de deelname aan oefeningen?

Ja
 Nee

- Is er een regeling met betrekking tot het verplichten van de aanwezigheid bij oefeningen?

Ja
 Nee

- Is er bij alle oefensituaties een veiligheidsfunctionaris aanwezig?

Ja
 Nee

GEVAREN REPRESSIEVE DIENST

- Zijn er bij een uitruk altijd aanvalsplannen aanwezig?

Ja
 Nee

- Is er een protocol hoe gevaarlijke objecten betreden moeten (mogen) worden?

Ja
 Nee

- Is er bij aankomst op het object bekend met welke gevaarlijke stoffen men te maken kan krijgen?

Ja, bekend d.m.v.
 Nee

- Wordt er bij de betreding van complexe panden gebruik gemaakt van een zogenaamde “life-line”?

Ja
 Nee

FYSIEKE BELASTING (REDDING SLACHTOFFERS)

- Wordt er specifieke informatie verstrekt over het verplaatsen van slachtoffers door middel van de RAUTEC-GREEP?

Ja
 Nee

ADEMBESCHERMING

- Is er een onderhoudsschema voor de persluchtapparatuur (na gebruik repressie of periodiek onderhoud)

Ja
 Nee

Lijst na inspectie opsturen naar F.J.A. Luyckx, Arbeidsinspectie, regio Noord

MONITORVRAGEN BRANDWEER

VRAGEN AAN DE WERKNEMER

(één werknemer die representatief is voor het repressieve personeel)

REGIO*	NO / OO / ZU / ZW / NW / MI	OMCIRKEL JUISTE REGIO
Datum bezoek:	____ - _____ - 1999	
Inspecteur		afk.
KORPS:	plaats:	

VOORLICHTING EN ONDERRICHT

- Krijgt u voldoende gelegenheid om uw training perslucht drager bij te houden?

Ja
 Nee

OEFENING

- Wordt er volgens u een registratie bijgehouden met betrekking tot de deelname aan oefeningen?

Ja
 Nee

- Is er een regeling met betrekking tot het verplichten van de aanwezigheid bij oefeningen?

Ja
 Nee

GEVAREN REPRESSIEVE DIENST

- Zijn er bij een uitruk altijd aanvalsplannen aanwezig?

Ja
 Nee

- Kent u een protocol hoe gevaarlijke objecten betreden moeten (mogen) worden?

Ja
 Nee

- Is er bij aankomst op het object bekend met welke gevaarlijke stoffen men te maken kan krijgen?

Ja, bekend d.m.v.
 Nee

- Wordt er bij de betreding van complexe panden gebruik gemaakt van een zogenaamde "life-line"?

Ja
 Nee

FYSIEKE BELASTING (REDDING SLACHTOFFERS)

- Wordt aan u specifieke informatie verstrekt over het verplaatsen van slachtoffers door middel van de RAUTEC-GREEP?

Ja
 Nee

Lijst na inspectie opsturen naar F.J.A. Luyckx, Arbeidsinspectie, regio Noord

BIJLAGE 3

CIJFERMATIGE ONDERBOUWING GECONSTATEERDE
TEKORTKOMINGEN

EN

GRAFISCH OVERZICHT

TOTAAL AANTALLEN GECONSTATEERDE TEKORTKOMINGEN

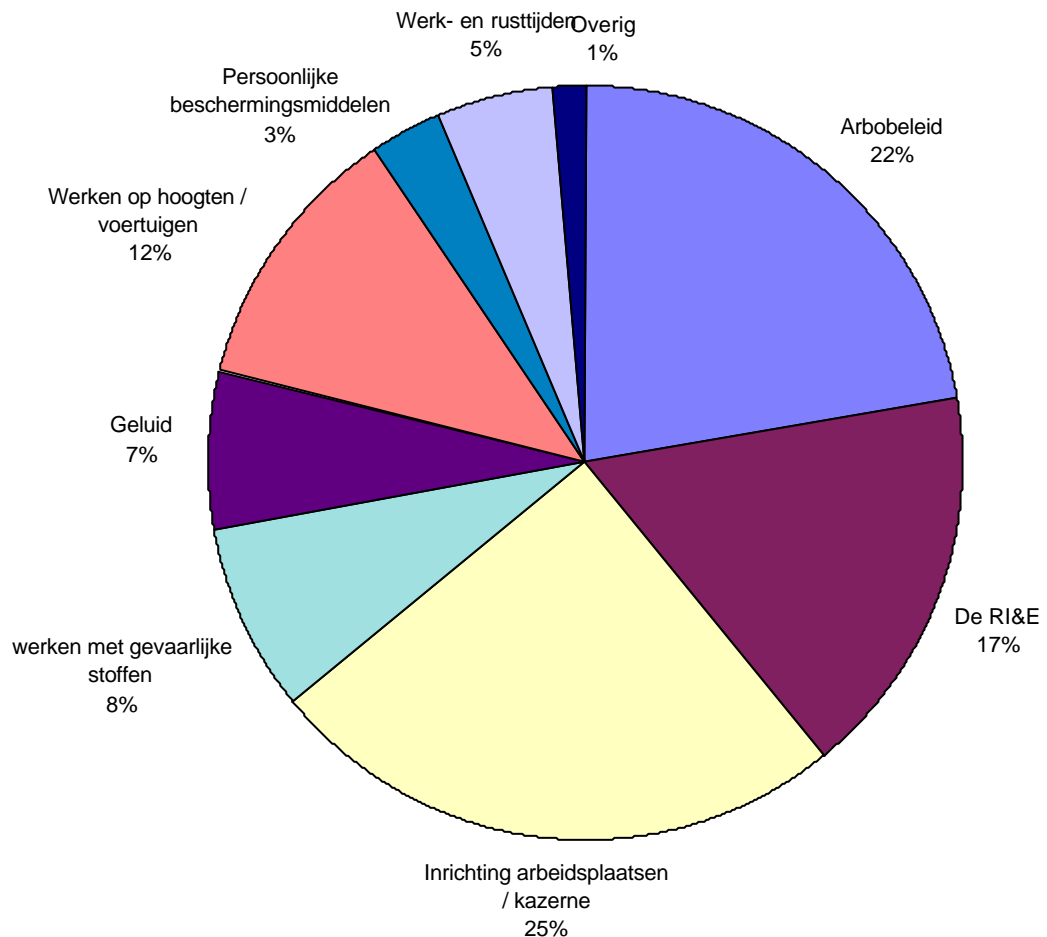
tekortkoming	aantal
Arbo- en verzuimbeleid algemeen	64
Risico-inventarisatie en -evaluatie en plan van aanpak	204
Voorlichting en onderricht	45
Werkoverleg	13
BHV (Bedrijfshulpverlening)	47
Samenwerking meerdere werkgevers	15
Melding en registratie ongevallen	35
Fysieke belasting	2
Beleid psychische belasting	14
Beleid seksuele intimidatie	26
Beleid agressie en geweld	6
Inrichting arbeidsplaatsen	85
Arbeidsplaatsen algemeen	8
Verlichting werkplekken	1
Kleedruimte / kledingbergplaats	27
Wasgelegenheid / douches	54
Toiletten	19
Vaste trappen in gebouwen	1
Tweede uitgang / vluchtwegen	6
Veiligheidssignalering	1
Elektrische installatie	9
Deuren en beweegbare hekken	6
Algemene opmerkingen deuren en hekken	12
Spuitscabines: afzuiging dampen en nevels	1
Beeldschermwerkplekken	22
Gevaarlijke stoffen - voorkomen blootstelling	60
Gevaarlijke stoffen - voorkomen ongewilde gebeurtenissen	26
Opslag gevaarlijke stoffen	4
Etikettering gevaarlijke stoffen	2
Bronaanpak gevaarlijke stoffen	1
Sloop en verwijderen asbest	2
Bestrijdingsmiddelen	1
Werken in situaties met asbest	1
Voorkomen beperken blootstelling gevaarlijke stoffen	1
Klimaat op de werkplek	14
Schadelijk geluid	83
Persoonlijke gehoorbeschermingsmiddelen	5
Ioniserende straling	1
Duikarbeid	4
Handmatig hanteren van zware voorwerpen	53
Ongunstige werkhoudingen	6
Werkdruk	2
Machines, veiligheid	31
Transportmiddelen	4
Hijs- en hefwerktuigen	1
Hijskranen	1
Hoogwerker	9

Vallen van hoogten	66
Goederenopslag	2
Persoonlijke beschermingsmiddelen, algemeen	34
Informatie en registratie werk- en rusttijden	36
Werk- en rusttijden bij de Brandweer	25
Elektrische veiligheid voertuigen	1
TOTAAL	1199

OVERZICHT GECONSTATEERDE TEKORTKOMINGEN

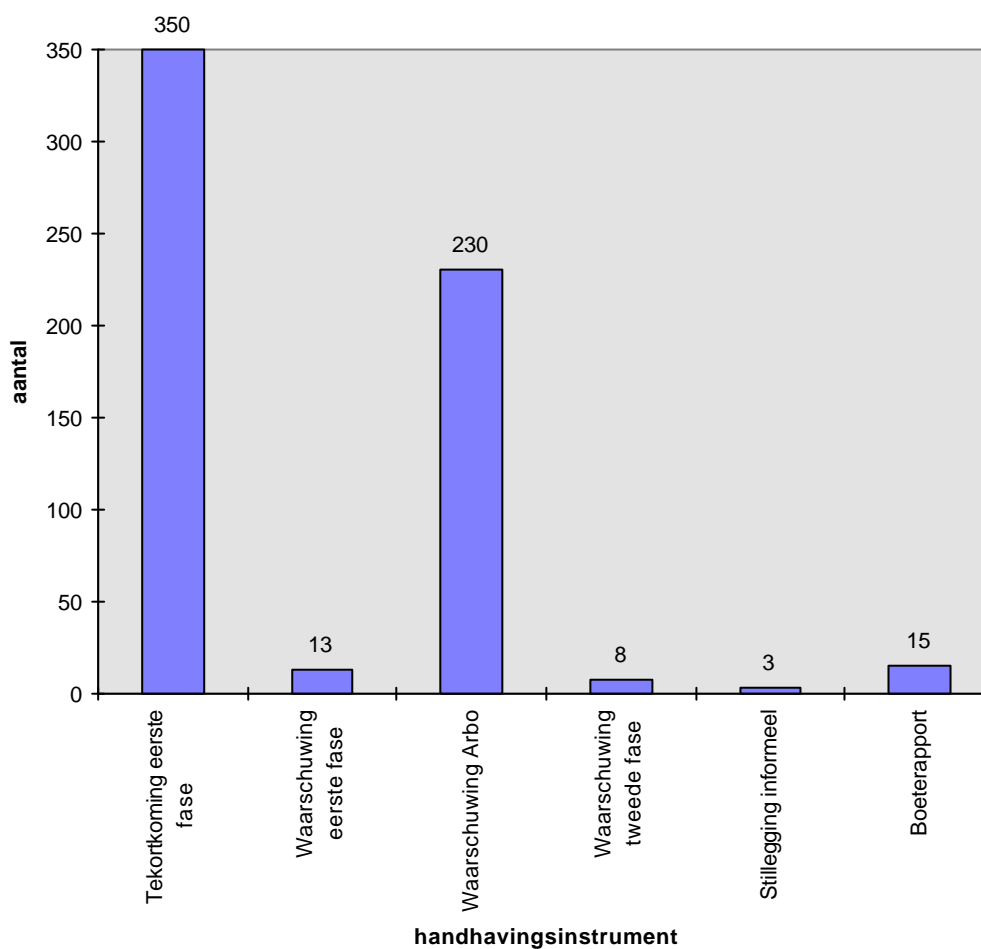
INDELING IN MODULES	aantal
Arbobeleid	265
De risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)	204
Inrichting arbeidsplaatsen / kazerne	302
werken met gevaarlijke stoffen	95
Geluid	81
Werken op hoogten / voertuigen	140
Persoonlijke beschermingsmiddelen	34
Werk- en rusttijden	61
Overig	17
Totaal	1199

Overzicht modules

Handhavingsinstrument	TOTAAL
Tekortkoming eerste fase	350
Waarschuwing eerste fase	13
Waarschuwing Arbo	230
Waarschuwing tweede fase	8
Stillegging informeel	3
Boeterapport	15
Totaal	619

Gehanteerde handhavingsinstrumenten per inspectiepunt

Toelichting

Handhavingsinstrumenten zijn voor de inspecteur wettelijk vastgestelde mogelijkheden om op te treden bij constatering van tekortkomingen.

Tijdens de looptijd van het inspectieproject is op 1 november 1999 de nieuwe Arbowet 1998 in werking getreden. Aan deze nieuwe wet is ook een nieuw handhavingsregime gekoppeld.

In de periode vóór 1 november 1999 bestond het handhavingssysteem uit drie fases.

1. Na constatering afspraken maken over de opheffing van de tekortkoming met een in overleg vastgestelde termijn.
2. Bij de hercontrole wordt gekeken of de in de eerste fase geconstateerde tekortkomingen zijn opgeheven. Zo ja, dan werd het interventietraject afgesloten, zo nee dan volgde er een eis of waarschuwing..
3. Indien de tekortkomingen zijn opgeheven werd het interventietraject afgesloten, Indien dit niet het geval was werd er proces-verbaal opgemaakt.

Na 1 november 1999 werd het handhavingsregime teruggebracht tot twee fases.

1. Na constatering krijgt de werkgever een waarschuwing met een in overleg vastgestelde termijn om de tekortkoming op te heffen.
2. Bij de hercontrole wordt gekeken of de overtreding is opgeheven. Is dit het geval dan wordt het interventietraject afgesloten. Indien dit niet het geval is wordt er een boeterapport opgemaakt tegen de werkgever.

De volgende handhavingsinstrumenten zijn gebruikt voor 1 november 1999

Tekortkoming eerste fase:

Tijdens het eerste inspectiebezoek zijn tekortkomingen geconstateerd.

Waarschuwing eerste fase:

Tijdens het eerste inspectiebezoek is een tekortkoming geconstateerd waar op grond van de wettelijke bepalingen direct een waarschuwing gegeven dient te worden.

Waarschuwing tweede fase:

Na constatering van een tekortkoming in de eerste fase zijn er afspraken gemaakt over de opheffing van die tekortkomingen. Indien bij een hercontrole bleek dat de tekortkoming nog niet was opgeheven volgende er een waarschuwing (tweede fase).

De onderstaande handhavingsinstrumenten zijn per 1 november 1999 in werking getreden en vervangen de bovenstaande instrumenten.

Waarschuwing Arbo:

Na de inwerkingtreding van de Arbowet '98 in november 1999 is dit handhavingsinstrument ingevoerd. Het betreft dan constatering van tekortkomingen tijdens de eerste inspectiebezoeken. In het eerste totaaloverzicht zijn deze aantallen opgeteld bij de "tekortkomingen eerste fase".

Boeterapport:

Sinds de invoering van de nieuwe Arbowet '98 heeft de Arbeidsinspectie de mogelijkheid om een boete op te leggen indien er sprake is van een overtreding van de Arbowet die bij een hercontrole niet is opgeheven, of indien bij een eerste inspectie een zeer ernstige overtreding wordt geconstateerd waar op grond van het handhavingsbeleid het gerechtvaardigd is dat er direct een boete wordt opgelegd.

Stillegging informeel:

De inspecteur heeft tijdens de inspectie een situatie aangetroffen die zodanig is dat er een bedreiging is voor de veiligheid of de gezondheid van de werknemer. In overleg met de werkge-

ver wordt besloten het werk stil te leggen totdat de onveilige situatie is opgeheven. Dit instrument is tijdens de gehele periode gebruikt.

BIJLAGE 4

TOTAALOVERZICHT RESULTATEN MONITORLIJSTEN

TELLIJST MONITORVRAGEN B R A N D W E E R

INLEIDING

Naast de inspectielijst is er bij het inspectieproject Brandweer gebruik gemaakt van een zogenaamde monitorlijst.

Doel van de lijst is extra informatie te verkrijgen over onderwerpen die verband houden met de inspectiepunten maar niet als tekortkomingen in de lijst voorkomen.

Om een volledig beeld te krijgen, maar ook om te zien of de informatie gelijkloidend is, zijn er vragen gesteld aan de werkgever (meestal de commandant) en een werknemer, die representatief is voor het repressieve personeel.

De antwoorden geven de projectleiding informatie die gebruikt wordt in het eindverslag van het inspectieproject.

Dit document bestaat uit 4 onderdelen.

1. de resultaten van de vragen aan de werkgever,
2. de resultaten van de vragen aan de werknemer,
3. een overzicht van de verschillen van de gelijke vragen aan werkgever en werknemer, en
4. de analyse naar aanleiding van de antwoorden.

Er zijn 116 lijsten ingezonden, op een totaal van ongeveer 180 inspecties.

Er is gekozen voor een methodiek waarbij de lijsten handmatig verwerkt worden door de landelijk projectsecretaris en geen invoer in Gisai.

Uit de resultaten van de tellingen is gebleken dat de gehanteerde methodiek van de monitorlijsten voldoende effectief is geweest. De respons was zodanig dat de verkregen informatie een beeld schetst dat goed toepasbaar is voor alle brandweerkorpsen in Nederland.

De steekproef kan als representatief beschouwd worden.

TELLIJST MONITORVRAGEN BRANDWEER WERKGEVER aantal lijsten 116

RISICO-INVENTARISATIE

- Welke arbodienst heeft de brandweer ingeschakeld bij de realisatie van de RI&E?

NAAM	AANTAL
GEEN ARBODIENST	26
Arboned	4
Commit Arbo	3
SEREB	2
Arbo Noord	8
Arbo Unie	50
BGD	1
AMG	7
diverse arbodiensten	11
Arbo GGD	4

- Is voor de realisatie van de RI&E de ISAB-methode toegepast?

JA	NEE
51	65

VOORLICHTING EN ONDERRICHT

- Is er een trainingsprogramma voor perslucht dragers?

JA	NEE
106	10

- Zo ja, hoe vaak wordt er op jaarbasis getraind? keer

AANT	AANTAL	AANT	AANTAL
1	0	20	6
2	6	21	1
3	5	24	2
4	10	25	5
5	8	26	1
6	8	30	1
7	3	40	4
8	6	onbek.	6
9	0		
10	15		
11	1		
12	10		
13	2		
14	1		
15	4		
18	1		

MEDEZEGGENSCHAP

- Heeft het korps dat hoofdzakelijk uit vrijwilligers bestaat ook een OR of andere medezeggenschaps-
vorm?

Ja Nee Niet van toepassing

JA	NEE	NVT
91	21	4

- Indien een vrijwillig korps geen medezeggenschapsorgaan heeft, hoe vindt de communicatie tussen
werkgever en werknemers dan plaats?

Vindt niet plaats
 Vindt plaats door middel van:

VINDT NIET PLAATS	VINDT WEL PLAATS	DOOR MIDDELVAN
4	1	overleg Burgemeester 2 x per jaar
	6	overleg op oefenavonden
	1	via schriftelijke korpsmededelingen
	12	via werkoverleg
	1	via 2-maandelijks overleg

OEFENING

- Wordt er een registratie bijgehouden met betrekking tot de deelname aan oefeningen?

Ja Nee

JA	NEE
108	8

- Is er een regeling met betrekking tot het verplichten van de aanwezigheid bij oefeningen?

Ja Nee

JA	NEE
88	28

- Is er bij alle oefensituaties een veiligheidsfunctionaris aanwezig?

Ja Nee

JA	NEE
60	56

GEVAREN REPRESSIEVE DIENST

- Zijn er bij een uitruk altijd aanvalsplannen aanwezig?

Ja Nee

JA	NEE
45	71

- Is er een protocol hoe gevaarlijke objecten betreden moeten (mogen) worden?

Ja Nee

JA	NEE
55	61

- Is er bij aankomst op het object bekend met welke gevaarlijke stoffen men te maken kan krijgen?

Ja, bekend d.m.v. Nee

JA	DOOR MIDDEL VAN
10	kennis van de plaats
49	via aanvalsplan (32) aanvalkaart (9) of kaartstelsel (8)
1	middels etikettering
4	middels eigen waarneming
1	via het bedrijf
1	via oefeningen
1	via centrale
5	onbekend hoe.

NEE
44

- Wordt er bij de betreding van complexe panden gebruik gemaakt van een zogenaamde “life-line”?
 Ja Nee

JA	NEE
31	85

FYSIEKE BELASTING (REDDING SLACHTOFFERS)

- Wordt er specifieke informatie verstrekt over het verplaatsen van slachtoffers door middel van de RAUTEC-GREEP?
 Ja Nee

JA	NEE
106	10

ADEMBESCHERMING

- Is er een onderhoudsschema voor de persluchtapparatuur (na gebruik repressie of periodiek onderhoud)
 Ja Nee

JA	NEE
103	13

TELLIJST MONITORVRAGEN BRANDWEER WERKNEMER aantal lijsten 116

VOORLICHTING EN ONDERRICHT

- Krijgt u voldoende gelegenheid om uw training perslucht drager bij te houden?
 Ja Nee

JA	NEE
111	5

OEFENING

- Wordt er volgens u een registratie bijgehouden met betrekking tot de deelname aan oefeningen?
 Ja Nee

JA	NEE
105	11

- Is er een regeling met betrekking tot het verplichten van de aanwezigheid bij oefeningen?
 Ja Nee

JA	NEE
88	28

GEVAREN REPRESSIEVE DIENST

- Zijn er bij een uitruk altijd aanvalsplannen aanwezig?
 Ja Nee

JA	NEE
41	75

- Kent u een protocol hoe gevaarlijke objecten betreden moeten (mogen) worden?
 Ja Nee

JA	NEE
68	48

- Is er bij aankomst op het object bekend met welke gevaarlijke stoffen men te maken kan krijgen?
 Ja, bekend d.m.v. Nee

JA	DOOR MIDDEL VAN
5	bekendheid stad
9	plaatselijke bekendheid
4	via info commandant / bevelvoerder
4	via info (via portier) van het bedrijf
4	via eigen ervaring
40	via aanvalskaat (34) of ERIC-kaartenboek (6)
8	ONBEKEND

NEE
42

- Wordt er bij de betreding van complexe panden gebruik gemaakt van een zogenaamde "life-line"?
 Ja Nee

JA	NEE
22	94

FYSIEKE BELASTING (REDDING SLACHTOFFERS)

- Wordt aan u specifieke informatie verstrekt over het verplaatsen van slachtoffers door middel van de RAUTEC-GREEP?

Ja Nee

JA	NEE
111	5

VERSCHILLEN IN ANTWOORDEN TUSSEN DE LIJSTEN VAN WERKGEVER EN WERKNEMER.

Er zijn een aantal gelijklopende vragen gesteld aan zowel de werkgever als de werknemer.

Het ging hierbij met name om te zien of de informatie van de beide groepen met elkaar overeenkomen of grote verschillen bevatten.

OEFENING

- De verschillen over het registreren van de oefeningen is minimaal, het verschil bedraagt slechts 3 antwoorden.

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
108	8	105	11

- De verplichte aanwezigheid bij oefeningen:

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
88	28	88	28

Geen verschil

- Zijn bij de uitruk altijd aanvalsplannen aanwezig?

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
45	71	41	75

Er is hier een klein verschil te zien van 4 antwoorden.

- Is er een protocol met betrekking tot het betreden van gevaarlijke objecten?

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
55	61	68	48

Het verschil in de beantwoording is iets groter. Kennelijk weten niet alle ondervraagde werkgevers dat de protocollen er zijn. Of de werknemers gaan er vanuit dat er protocollen zijn terwijl de werkgever over andere informatie beschikt.

- Is bij aankomst van een object bekend met welke gevaarlijke stoffen men te maken kan krijgen?

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
72	44	74	42

Ook hier is het verschil in beantwoording klein.

Als de vraag met JA is beantwoord is tevens gevraagd HOE die bekendheid dan gestalte krijgt.

In de tabel zijn de resultaten weergegeven:

WERKGEVER		WERKNEMER	
kennis van de stad / plaats	10	kennis van de stad / plaats	14
aanvalsplan / kaart / systeem	49	aanvalsplan / kaart / systeem	40
via oefening	1	via eigen ervaring	4
via het bedrijf	1	via het bedrijf	4
via eigen waarneming	4	via commandant	4
via etikettering	1	onbekend	8
via centrale	1		
onbekend	5		

Het merendeel zegt over de informatie via de aanvalskarten te beschikken.

Ook de ‘plaatselijke bekendheid’ scoort relatief hoog.

■ Het gebruik van de life-line

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
31	85	22	94

Hier is sprake van een klein verschil. Veel werkgevers gaan er vanuit dat er gebruik gemaakt wordt van een ‘life-line’ terwijl de werknemers dat niet bevestigen (in 9 gevallen).

Het verschil kan ontstaan doordat de ondervraagden soms geen onderscheid hebben gemaakt tussen de echte ‘life-line’ en een attribuut dat als ‘life-line’ kan dienen, zoals een slang.

■ De kennis en gebruik van de Rautec-greep

WERKGEVER		WERKNEMER	
ja	nee	ja	nee
106	10	111	5

Een verschil is aanwezig maar klein.

ANALYSE VAN DE ANTWOORDEN OP DE MONITORVRAGEN

ALGEMEEN

- Er zijn 116 lijsten ingeleverd. Deze zijn allemaal in de analyse meegenomen. Ten opzichte van het aantal uitgevoerde inspecties bij de korpsen (ongeveer 180) is er sprake van een respons van **64,4%**, hetgeen voldoende is om de analyse representatief te noemen.
- De verschillen in de beantwoording tussen werkgever en werknemer zijn niet zodanig dat deze opmerkelijke verschillen te zien geven.

BEANTWOORDING ONDERWERPEN

De risico-inventarisatie

- Voor de realisering van de RI&E hebben 90 (**77 %**) korpsen gebruik gemaakt van een arbodienst.
- Het blijkt dat de Arbo Unie (50 keer) het merendeel van de ondersteuning voor haar rekening heeft genomen.
- In slechts 2 gevallen was er bij een korps helemaal geen RI&E.

De ISAB-II-methode

- Van de 116 ondervraagde werkgevers blijkt dat slechts **44 %** een RI&E heeft waarbij de ISAB-II-methode of een vergelijkbare methode is toegepast.

Trainingsprogramma persluchtdragers

- Bijna alle werkgevers (**91%**) geeft aan dat er een trainingsprogramma is.
- Het blijkt dat er grote verschillen zijn in de hoeveelheid keren dat er getraind wordt. De meest voorkomende aantallen op jaarbasis zijn 4 keer, 10 keer en 12 keer.
- De aantallen variëren van 2 keer tot 40 keer op jaarbasis.

Medezeggenschap

- Bij **78,5%** van de korpsen dat vrijwel geheel uit vrijwilligers bestaat heeft een vorm van medezeggenschap.
- Bij de 21,5% van de korpsen die geen medezeggenschapsorgaan hebben vindt de communicatie tussen werkgever en werknemer voor het grootste deel plaats via het werkoverleg.
- In slechts 4 gevallen is er geen sprake van structurele communicatie.

Oefening

- In **93%** wordt er een registratie van de oefeningen bijgehouden.
- In **75,8%** is er een regeling met betrekking tot het verplichten van de deelname aan de oefeningen.
- In **51,7%** is er een veiligheidsfunktionaris aanwezig bij de oefeningen.

Aanvalsplannen

- De werkgevers geven aan dat slechts in **38,8%** van de uitrukken er altijd een aanvalsplan aanwezig is.
- De werknemers geven aan dat dit percentage op **35,3%** ligt.
- Dat betekent dat in ongeveer **62%** (gemiddelde tussen werkgever en werknemer) van de uitrukken er GEEN aanvalsplannen aanwezig zijn.

Protocol betreden gevaarlijke objecten

- Bij **47%** van de ondervraagde werkgevers en **58,6%** van de ondervraagde werknemers wordt aangegeven dat er WEL een protocol aanwezig is.

Kennis gevaarlijke stoffen bij aankomst van een object.

- In **37%** van de gevallen is bij aankomst **NIET bekend** welke gevaarlijk stoffen men kan verwachten.
- Bij de **63%** waar wel bekendheid is, wordt die bekendheid verkregen op verschillende manieren. Daarbij zijn ook verschillen, zij het marginaal, in de beantwoording tussen werkgever en werknemer.
 - In gemiddeld **60%** van deze gevallen wordt de bekendheid verkregen via aanvalsplannen, -kaarten of -systemen.
 - In gemiddeld **16%** wordt de bekendheid verkregen via de eigen kennis van de stad of plaats.
 - In gemiddeld **14,4%** wordt de kennis verkregen door onder andere eigen waarnemingen, via het bedrijf, via info van de meldkamer of de commandant.
 - In **9,6%** gevallen is onbekend hoe de informatie wordt verkregen.

“Life-line”

- De werkgevers geven aan dat er in **26,7%** van de gevallen dat een complex pand wordt betreden er een “life-line” gebruikt wordt.
- De werknemers geven aan dat dit in **18,9%** het geval is.

Rautec-greep

- In gemiddeld **91,5%** is de rautec-greep bekend voor het snel verplaatsen van slachtoffers.

Onderhoudsschema adembeschermingsapparatuur

Deze vraag is alleen aan de werkgevers gesteld.

- Bij **88,8%** wordt aangegeven dat er een onderhoudsschema aanwezig is.

BIJLAGE 5

BRONVERMELDING

BRONVERMELDING

In dit eindverslag wordt een aantal keren verwezen naar andere rapportages en publicaties. In het onderstaand overzicht zijn deze weergegeven te samen met andere geraadpleegde literatuur.

- “De risico’s van het vak?”, uitgave ministerie BZK, 1999.
- Aspectonderzoek “Realistisch oefenen op oefencentra; de binnenbrand”, uitgave ministerie BZK, 2000.
- Rapportage “Het ongeval te Langerak op 18 september 1993”, Hoofdstuk 4, aanbeveling 8. Uitgave van ministerie BZK, IBR, maart 1994.
- Informatie van het Instituut voor Reinigingstechniek, TNO, 1997
- Rapport “Testapparatuur en onderhoud adembescherming”, Projectopdracht Brandmeester Technische Dienst, maart 1999
- Scenario van de Brandweer Amsterdam, i.s.m. TNO, Technische Menskunde te Soesterberg.
- Rapport “Ongeval brandweer Wognum 1999”, Uitgave van het ministerie BZK, IBR, maart 2000

Overige literatuur dat geraadpleegd is.

- “Leidraad oefenen”; Rapportage van het Nibra, 2000.
- “Kwaliteit van het repressieve brandweerpersoneel”; Besluit brandweerpersoneel, overige regelgeving en richtlijnen voor kwaliteitszorg; hoofdrapport en drie deelrapporten. Uitgave van het ministerie BZK, IBR, 1997.
- “Letselpreventie in en ongevalspreventie voor brandweervoertuigen”, uitgave ministerie BZK, afd. materieel, maart 1998.
- “En steekende de Spuitpyp door de deur”, uitgave Nibra, publicatiereeks nr. 8, Brandweer Amsterdam, december 1998. ISBN 90-5643-196-x
- “De brandweer en de Arbeidstijdenwet” uit de reeks “Arbeidszaken in beweging”, nummer 5, uitgave van VNG, College v. Arbeidszaken, 1997, ISBN 90 322 7532 1.
- Inventarisatiesysteem arbeidsomstandigheden Brandweer, ISAB-I, ministerie BiZa, afdeling materieel, juni 1990.
- “Veiligheid bij brandweeroptreden - een verkenning”; Onderzoeksrapportage van het Nibra, december 1996.
- “Protocol incidentonderzoek”, ministerie BZK, Directie IBR, september 1994.

BIJLAGE 6

VERZENDLIJST EINDRAPPORTAGE

Verzending eindverslag:

Het eindverslag van het inspectieproject “Brandweer” zal verstuurd worden aan de volgende organisaties:

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, onderdeel Inspectie Brandweezorg en Rampenbestrijding (BZK- IBR)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) - College van Arbeidszaken (CvA)
- Het College Commandanten Regionale Brandweren (CCRB)
- Koninklijke Nederlandse Brandweer Vereniging (KNBV)
- Nederlands Instituut Brandweer en Rampenbestrijding (NIBRA)
- Stichting Bedrijven met Bedrijfsbrandweer (SBB)
- Nederlandse Vereniging voor Veiligheidskunde - afdeling onderzoek brandweer ongevallen NVVK-OBO
- ABVA-KABO
- CMHF
- CFO
- VNO-NCW

BIJLAGE 7

NETWERKCONTACTEN - OVERZICHT

Netwerkcontacten tijdens de voorbereiding

In de voorbereiding van het inspectieproject Brandweer hebben met de volgende personen en of in de volgende bedrijven gesprekken plaatsgevonden.

Datum:	Organisatie:
oktober 1997	Ministerie van Binnenlandse Zaken, onderdeel Inspectie Brandweezorg en Rampen- bestrijding.
december 1997	Regionale Brandweer Drenthe
december 1997	Brandweer Utrecht
mei 1998	Brandweeroefencentrum Zuidbroek
augustus 1998	Hulpverleningsdienst Groningen
september 1998	Brandweer Ede
september 1998	Brandweer Drenthe Meldkamer
oktober 1998	Regionale Brandweer Flevoland
november 1998	BZK-IBR
november 1998	Brandweer Almere
november 1998	Brandweer Almere

Verder heeft de landelijk projectleider, M. Kunst, medewerking verleend aan een aantal congressen georganiseerd voor de brandweer bij het NIBRA.

Ook heeft de landelijk projectleider, M. Kunst, ter voorbereiding van het project, deelgenomen aan de opleiding Gebruikersonderhoud Ademluchttoestellen PA 94 plus PSS 100 incl. elektronica.

Voor de deelnemende inspecteurs heeft er op 20 november 1998 een instructieve bijeenkomst plaatsgevonden bij de brandweer van Almere.

Een pilot-inspectie heeft plaatsgevonden in februari 1999 bij de brandweer van Zwolle. Hier werd door een groep inspecteurs een eerste inspectie uitgevoerd. Na dit bezoek is de inspectie methodiek op enkele punten nog iets aangepast.

Deelnemende organisaties en instellingen aan de werkgroep c.q. afstemmingsoverleg.

- Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, directie Inspectie Brandweer en Rampenbestrijding (IBR)
- College Commandanten Regionale Brandweren (CCRB)
- Stichting Bedrijven met Bedrijfsbrandweer (SBB)
- Nederlandse Vereniging voor Veiligheidskunde, afdeling onderzoek brandweerongevallen (NVVK-OBO)
- Hulpverleningsdienst Groningen (HVD)
- Nederland Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding (NIBRA)
- Brandweer Amsterdam
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Arbeidsinspectie (toehoorder)